

REVISTA PEDAGOGICĂ

Nu este mărire fără
virtute; dar nici vir-
tute fără lumină. Dece
lumină înainte de tôte.

Natura e mai mare
este aceea care are cele
mai multe școli.
Școala este arma viito-
rului.

Familia și școala trebuie
să lucreze împreună la e-
ducația copiilor.
Scopul principal al edu-
cației este formarea carac-
terelor energice și morale.
Educația și ajunge scop-
ul prin ajutorul instruc-
țiunii.

INȘTIINȚĂRI

- I. Persoanele abonate sînt rugate să-mi scrie personal și imediat despre numărul ce le lipsește, îndată ce vor primi numărul următor, pentru că mai tîrziu nu vor mai fi satisfăcute.
- II. Persoanele cari n'au plătit abonamentul sînt rugate să binevoască a-l plăti.

ENIŢ BĂLTEANU
162 Calea Moșilor, București.

CURIOZITATEA LA COPIL. CONSECINTE DIDACTICE

Din primele luni ale vieții, copilul simte dorința de a vedea, de a auzi, cu un cuvânt de a cunoaște lumea de obiecte răspândite împrejurul său. Această tendință naturală care îl îndeamnă în mod inconștient a-și apropia cunoștințele prin simțuri, o numim *curiozitate*.

Este de domeniul Fiziologiei să constate care este cauza principală a acestei îndemnări năuntrice și în ce mod se face îndemnul, cu diferitele sale condițiuni; căci pentru pedagogie, cestiunea se poate reduce la două întrebări mai însemnate: În ce măsură și direcțiune se dezvoltă forțele intelectuale ale copilului, pe baza sentimentului curiozității și ce consecințe poate trage profesorul relativ la chipul lui de a fi în diferitele vârste de educațiune.

În cite-va vorbe, să arătăm cum se manifestă de la început îndemnul micului copil pentru cunoștințe.

Cînd el vede o jucărie (sau un alt obiect de distracție) și are la îndemnă, sa, după puțină vreme, îl vezi că începe a o întoarce în toate părțile, a o privi cu «multă atențiune» 1), a-o deschiola pînă la ultima părțică chiar. Boldul său intern, dispozițiunea naturală a curiozității nu e satisfăcută pînă cînd dinsul n'a ajuns să examineze totul — să intuiască, ca să zic așa — totul. Iată un caz de o curiozitate mare:

«Un copil de doi, trei ani avea o tobă care-i procura plăcerea de a-i da sunete, de și monotone și cu glas dogit. Toată ziua o lovea cu ciocanele și apropia urechia de pielea vibratoare. Sentimentele lui însă nu erau mulțumite; el voia *lucruri noi*. Poate că în capu-i se

1) Atențiune senzuală și obiectivă.

formase gindul, că în toabă trebuie să fie cineva, care scoate: ta, ta ta. Intr'na din zile, după multă sucire și răsucire se sui pe ea și după mai multe lovituri cu piciorușele, la început nerecușite, isbuti să spargă toba; dar n'ajunse la convingerea crezută. Nimeni nu era în golul întunecos al aparatului de percusiune.

Spiritul de distrugere al micului cugetător nu trebuie să sperie pe nimeni, mai cu seamă pe părinți, care adesea fac o crimă din această dorință continuă legitimată de a ști totul, de a cunoaște totul.

Intr'o nuvelă, foarte caracteristic scrisă și în același timp foarte bine simțită, autorul recomandă părinților de familie să nu pedepsească pentru «greșeala» ce fac copiii de a sparge lucrurile. Cazul e interesant și merită a fi citat în rezumat: Ionel, copil gingaș, dar răsfățat, face multe neajunsuri *lui mama* și *lui papa*. Dinșii i-au spus că nu are voie să meargă în salon; căci va face nebunii. Într-o zi, tatăl lipsind de acasă, mama eșind pentru câteva minute din cameră și recomandând *chiar* lui Ionel să fie cuminte, micul copil obsearvă absența lor și repede, repede, intră în salon, pe care de altmintrelea îl văzuse în multe rânduri. Ce căuta acolo? Văzuse 2 glastre frumoase, vii colorate, așezate pe cite un pedestal în mijlocul său, și se vede, voia să le privească mai de aproape. Pentru vârsta și înălțimea lui, îi era imposibil să le poată ajunge. Atunci a împins pedestalul uneia dintr'însele și glastra a căzut jos cu mare sgomot, sfărâmându-se în bucăți.

Mama atrasă de sgomot, intră imediat înăuntru și surprinde pe Ionel, lângă cioburile de porțelană. De aci furie, administrare de pedeapsă etc. Vine tatăl puțin, puțin... mai prudent—îi oprește prăjitura și-l trimite, căci era seară, la culcare. Noaptea micuțul vorbea în somn, da din mîini, picioare, neastîmpăr, febră etc. A doua zi, doctorul. După câteva zile se face mai bine

și pe cînd doctorul vine să-l vadă, el profită din nou de absența părinților și intră iarăși în salon. Firescul indemn de curiozitate îl face să spargă a doua gastră și pe cînd intrau cu toții să vadă ce este, doctorul strigă !

— S'a vindecat !

În toate aceste rînduri se observă un lucru care nu ne poate scăpa din vedere. Aceiași pornire internă și inconștientă de a observa, de a ști ceva nou.

În virtutea ei, de cîte ori copiii nu ne întrebă cu vocea lor drăguță : ce este și pentru ce, arătînd cu mîna spre lucruri de care au sau n'au cunoștință. Atențiunea lor este atrasă mai mult sau mai puțin de obiecte, fie de acestea în mișcare sau repaus, numai să prezinte oarecare note care pot face impresiune asupra simțurilor.

În articolul despre «*deprinderea școlărilor la atențiune*» am arătat în amănunte care sunt anume însușirile obiectelor care îi tentează mai mult să le observe. Iată ce spuneam acolo : «Atențiunea la începutul vieții noastre, este cu totul limitată și redusă mai cu seamă la impresiuni de sunete tari sau de obiecte luminoase sau cu culori vii, ori la obiecte fără importanță către care copilul întinde mîna. Tendințe lăuntrice transformă pe mica flință într'un copil *curios*, care voește să mănuiască, să apuce totul. Vieța intelectuală se mărește treptat și el cîștigă noi cunoștințe, ce vor servi în viitor ca temelie. De acolo vine că copiii, chiar în primele timpuri iubesc atîta cărțile cu figură vii, bine ilustrate.

Continuă experiența cu lucrurile, naște în mintea lor tot felul de idei asupra acestora și vine un moment, cînd, de și stăpîni în oare-care grad pe unele abstracțiuni, pun mereu întrebări, cu care se adresează acelor cu care au legături de amicitie, de familiaritate, Cîte

nu spun «*copiii teribili?*» Dar punind obiecțiunii, la care în majoritate li se poate răspunde, educatorul poate vedea, cum elevii lor nu sînt stăpîni pe cele ce știu și că vor să se asigure dacă simțurile lor nu-î înșeală.

«Această iubire de adevăr devine o adevărată pasiune, la copii și la unii adulți». Acestei dispozițiuni naturale datorim progresul săvîrșit în litere, științe și arte. Ea se manifestă cîte odată cu atîta forță că persecuțiunea, martiratul chiar, n'au putut s'o înăbușească. Oamenii iluștri, ca Copernic și Galileu, au suportat canunuri nedrepte, alții ca Socrate, au primit mai bine moartea de cît să renunțe la credințele lor, ce socoteau adevărate. Toți savanții își susțin opera lor cu încăpățănare, în energia lor mare, prin acest sentiment care i-a dus pe calea descoperirilor.

Subt imperiul acestei dorințe universale străbatem pămîntul în lung și în lat, și ne afundăm pînă la poli pentru a descoperi acea-ce încă pînă azi a scăpat minții necucerit. Curiozitatea, nestăpînită, creiază de multe ori victime, și numai subt dependența ei transformă adesea pe om în uzurpator al legilor naturale și îl copleșește mai tîrziu chiar în vîrsta cugetării de rele și de patimi, care îi store pînă la sfîrșit puterea de viață.

A face aci noi destăinuirî nu o credem de trebuință; căci este destul să spunem că întîlnim în lumea cultă o mulțime de organisme slăbite și denaturate, numai din cauza prea marii întrebuintări a forțelor intelectuale. Veșnic întrebători, își răscolesc gîndurile, își muncesc creierul să afle cutare sau cutare problemă și vor să se perfecționeze continuu, spre a putea răspunde la: ce este? pentru-ce? cum?

1) L'école primaire en action 1894. J. Bailly & C. Dobey.

Atragerea ce exercită obiectele asupra simțurilor este proporțională cu notele lor caracteristice, și cu vârsta. Vreaș să vorbesc despre durata ei. De aceea este necesar ca lecțiunile să fie făcute pe baza observațiilor făcute, și să aibă de obiect lucruri care să intereseze și să deștepte curiozitatea. Așa, să nu ne prinză mirarea că în scoală, când voim să dăm lucruri prea de tot știute, școlarii nu sunt atenți. E natural să fie ast-fel; căci odată curiozitatea lor satisfăcută, odată simțurile lor obijnuite cu privirea unui anumit obiect, nu-ı mai gđdilă și nu-l mai intuesc cu dragoste. De acolo vine, că tablourile ce copiii vđd în toate zilele atrnate de păreți, nu-ı mai atrag, când li se va vorbi de ele. De acolo se vede, că este necesar că pentru a avea lecțiuni interesante și satisfăcătoare să nu lăsăm în prezența școlarilor de cît tablouri despre care s'a tratat, aducînd la timp pe celelalte.

Relativ tot la durata atragerii obiectelor, experiența făcută ne arată că numai o deprindere prematură a inteligenții poate îndreptăți darea de cunoștințe complicate. În asemenea caz, acestea vor fi primite superficial și puțin vor rămîne; căci mică va fi durata sub care se privesc ne fiind pricepute. Aci reesă necesitatea de a se alcătui programe în spiritul și în limita curiozității copilărești. De aci mai reese și trebuința de a ne mărgini în tratare pluă la măsura de statornicie în privirea obiectelor. Dar această măsură, cine ne-o poate da? Nimeni de cît școlarul. Când lecțiunea desfășurată de altmintrelea interesant, prin prezintarea obiectelor și cazurilor de intuit, este prea lungă și prea obositoare, vedem neliniștea și nerăbdarea ce-l cuprind. Este semn că curiozitatea a fost saturată și că vremea pentru esplicațiunea aceluiași lucru a trecut. Fiziologia esplică altmintrelea. Ea ne arată că în timpul activității creerului, porțiunea ocupată se în-

carcă cu produse oxidate care trebuiesc eliminate și că atunci trebuie pusă în repaus, pentru a da de lucru altei porțiunii.

Iată în același timp și explicațiunea variațiunii lecțiilor.

Pentru-că pe temeiul *curiozității*, școlarii cîștigă tot felul de cunoștințe, este bine și util a-i întrebuița pe ei singuri la descoperirea adevărurilor. Cînd am reușit să-i aducem la acest punct, să fim siguri că lucrăm nu numai pentru școală, dar și pentru viață.

Cugetarea se dezvoltă și se întărește, imaginațiunea prea vie se stăpînește și acțiunea, în loc de a fi inconștientă, vor deveni cu vremea rezultatul final al unei gândiri bine balanțate. Pentru a escita dorința de știință a copilului să-l facem mereu atent la cele ce spunem și spune, și să-l facem în stare de a judeca singur și cu temeinicie asupra subiectului ce tratăm. Deprins cu primul mod de a prinde adevărul, va fi ușor să ajungem și la al doilea. Cît de profitabilă este forma *euristică* și cea *erotematică*?

«Să ne ferim însă ca în răspunsurile lor să fim nemulțumiți de reflecțiunile ce fac! altfel am încuraja lenea și am favoriza apatiea». (Dodey).

Partea însă cea mai însemnată și cea mai culminantă a învățămîntului este produsul abstracțiunii și al generalizării. Aci curiozitatea e limitată mult! căci, de și plecăm de la obiecte și cazuri concrete; dar inteligența are mult de luptat. A rămîne mereu sub acțiunea imediată a simțurilor, a se mulțumi numai cu ce atinge organele lor, însemnează anihilizarea gândirii, și neputința de a mai face din om o ființă inteligentă. De aceea, este necesar să-l luăm pe școlar și să-l ridicăm pînă la noi, vorbind pe tema abstracțiunii, conducîndu-l de la obiecte la idei, la noțiuni și raționamente. Cînd am ajuns să-l facem stăpîn pe un capital oare-care din a-

cestea, am făcut în dînsul un pas mare în domeniul gîndirii pure. De aci încolo, ne va fi mai ușor și în multe rînduri vom fi puși în pozițiunea de a afirma că și el să pricepe să abstragă.

Esplicațiunile noastre cu copii să fie cît se poate de drepte și adevărate; căci în primele timpuri, atunci cînd inteligența lor este îndreptată către tot soiul de lucruri, a infiltra neadevăruri și judecăți nemistuite chiar de noi, este a aduce o confuziune mare, din care și mai tirziu cu greu vor putea să iasă. — Acolo unde îndoiala persistă, acolo unde cazul nu e bine statornicit, nu ne silește nimeni să aruncăm vîlul minciunii. Nu ne-o poate țerta nici misiunea noastră, nici faptul că suntem în fața copiilor. Mai bine tăcere și retragere cu tactică de cît un șir de ineptii cu totul nesănătoase. Cea ce însă nu trebuiește ȳertat sunt greșelile ce unii comit din neștiință și din lipsa de preparațiune. A te expune micului public fără doza necesară lecțiunii, a intra nu în amănunte ci chiar în generalitățile sciinței fără o anumită așezare a ideilor tale, fără o convingere stabilită, e ridicul. Ce veți spune? Cu ce veți potoli foamea curiozității lor? De cîte ori nu se va întimpla în asemenea cazuri, să vii în decursul lecțiunii în contradicere cu tine însuși și ca un răsunset al neștiinței tale să auzi pe copilași întrebîndu-te, cu toată naivitatea lor, de lucruri ce cu cîte-va lecțiuni înainte le afirmaseși într'alt-fel. Ce vor mai zice atunci novicii tăi? Cum te vor mai crede pe viitor?

Cu cît veți lăsa pe copii să-și spună părerile, fie chiar eronate, cu atta veți cîștiga și tu, și ieși. Cum însă? Faptul că dînsii te întrebă arată pe de o parte că n'aũ înțeles chestiunea, că vor să se convingă de cele spuse și că vor să știe adevărul; iar pe de alta te îndeamnă să citești de toate, ca să poți ține pept neștiinței și curiozității lor. Cînd observațiunile lor

sunt eronate, să te bucuri că ți le-ai spus, spre a nu rămîne mereu subț nesănătosul lor imperiu. Ar fi atunci o crimă să nu-ți lași școlarii să spună un cuvînt în cutare chestie și o tortură pentru micile inteligențe, cari nu găsesc în tine, ca institutor, un prietin.

Ca ultimă consecință a curiozității este să cauți a le-o satisface în limitele puterilor priceperii lor, în limitele moralității și pe baza unui gradat curs de învățămînt adevărat.

GRIG. TEODOSIU
Institutor, București

CUM PUTEM FACE PE SURDOMUȚI SĂ VORBEASCĂ CU VIŪ GRAIŪ

DE

L. GOGUILLOT

Profesor la Institutul național de surdomuți din Paris

PARTEA A TREIA

VOCEA

CAP. I

Provocarea vocii.

Vocea surdului incomplet și a surdului din naștere. — Accentul surdomuților. — Prescrierea lui Hill cu privire la provocarea vocii. — Procedura lui L. Cappelli. — Observarea lui Taine. — Opiniunea lui Tarra. — Mijloacele brutale proscrise.

Dacă profesorul nu va reuși cu acest mijloc, atunci va întrebuinza următoarele mijloace: spre a împiedica limba să nu se retragă în fundul gurii, o va apăsa cu instrumentul numit *apasă-limbă* (fig. 18), sau cu o spatulă, ori cu un cuțit de hârtie (fig. 23) sau chiar cu degetul; apoi va pune pe școlar să resufle tare, obli-

gîndu-l să ție o mină pe pieptul profesorului și cea-laltă pe al său, și se va ciocăni binișor cu degetul său cu latul mîinii diferitele părți ale pieptului copilului, aceasta spre a mai micșora încordarea care ține prea întinși și țeapăni părății pieptului și-i împiedică să nu vibreze.

Dacă nici aceste mijloace nu reușesc, atunci profesorul imitînd și chiar exagerînd sforțările școlarului, arătate *la laringe* prin o umflare și o întăritură particulară a regiunii anterioare a gîtului, *la pîntece* prin o umfiătură foarte pronunțată a abdomenului, atunci profesorul va arăta școlarului, luîndu-l în ris, că nu sunt de nici un folos atîtea silințe ce-și dă, ci că laringele trebuie să fie mai puțin țeapăn și pîntecele mai moale.

Fig. 18.

Cînd școlarul surdomut scoate o voce prea joasă, care seamănă mai mult cu o grofăire de cit cu vocea umană, atunci coardele lui vocale nu sunt destul de întinse și nu procură un număr îndestulător de vibrațiuni. Este lesne să-l faci să o constate, prin pipăire, că laringele vibrează alt-fel în emisiunea vocii și că pîntecele nu trebuie să se scobească cum o face dînsul.

Vocea guturală, cu totul deosebită de vocea joasă, este însoțită de o tensiune exagerată a laringelui și de o umflare a întregii regiuni *susioidiene*. Deși acest fenomen este lesne de constatat de către școlari, totuși

uneori este foarte greu să-i poți desvâța cu totul de defectul acesta. Vom recurge la mijlocul arătat mai sus pentru îndreptarea vocii din cap, adică a face pe școlar să înțeleagă că se forțează prea mult. Pentru că această voce nu poate fi ținută lung timp, se va putea corege puind pe școlar să ție sunetul pînă cînd se va produce modificarea dorită. Atunci se va încunoștiința școlarul, prin semne de aprobare, că a ajuns în fine la ceia ce i se cerea.

Vocea dată pe nas este negreșit unul din defectele cele mai respîndite ce se întilnește la surzii vorbitori. Ei vorbesc pe nas din cauza relei conformări sau pentru că nu-și știu dirige suflarea cum trebuie, ori din cauza unei exagerări a mișcărilor bazei limbii. «Mișcările exagerate fac ca baza limbii să se aplice pe vâlul palatal și să determine resunarea vocii în nările nasului»¹⁾.

Dacă vocea se dă pe nas din cauza unei infirmități din naștere, sau din întimplare, toate silințele noastre spre a corege acest defect vor fi mai totdeauna nefolositoare.

Va fi cu totul altfel, dacă e vorba de un vîțiu de respirație. Dacă copilul suflă pe nas, precum s'a obișnuit, s'o facă în respirația simplă, cînd el ținea gura închisă, să i se observe că suflarea trebuie să easă pe gură cel puțin în vocalele curate, căci nu poate fi încă vorba de vocalele nazale. Dacă exercițiile de respirație cerute de perioada preparatoare au fost practicate din destul, educația vâlului palatal urmează să fie săvirșită și școlarul trebuie să poată dirige, după voe, suflarea sa pe nas sau pe gură.

Să nu se uite că în cursul exercițiilor de respirațiune să se împiedice și limba²⁾ de a se aplica cu baza ei cu

1) *Béclard*, Fisiologia.

2). Intrebuințindu-se spatula sau un cuțit de hartie (fig. 23).

vălul palatal, cea ce ar împedica eșirea aerului prin gură. Dacă se va simți necesitate, se vor repeta aceste exerciții spre a se corige defectul de a da vócea pe nas.

Dar în nici un caz nu credem folositor să se strângă nasul cu degetele său cu vre un fel de clește, pentru că nu nasul este cauza acestui defect. Se va atrage numai atenția copilului asupra tremurării aripilor nasului spre a înțelege că aceasta nu se produce în vocea scoasă prin gură.

Vocea asta pentru care noi ne vom fi dat atita muncă spre a o avea bună, va putea fi alterată mai tirziú prin diferite împrejurări astfel, la băeți, se operează o adevărată revoluție, cind ei intră în etatea pubertății. Timbrul își schimbă caracterul; diapazonul scade în mod simțitor. Vocea este răgușită, neegală; copilul nu este stăpîn pe coardele sale vocale și el scoate note inalte cind vrea să scoată note joase; une-orî este afonie completă ¹⁾.

Copilul cu auz normal ajunge în curind iarăși stăpîn pe organul său, după ce a suferit criza care la unii durează mai mult de cit la alții. Școlarul surd neavînd în serviciul său urechia, acest regulator puternic, este espus să contracteze toate defectele vocii.

Sintem datorî deci să supraveghem vocea școlarilor noștri cu cea mai mare luare aminte și să corigem abaterile ei, nelăsîndu-i timpul să devie obicei rău.

La fete această criză are mult mai multă însemnătate și se întimplă rar ca vocea lor să se schimbe cu totul.

Dar cea ce se întimplă în genere fetelor, ca și băeților, este tendința la schimbarca registrului pentru pronunțarea unor vocale sau articularea unor consune. D-l Valter a observat cu tot dreptul facilitatea în care

1). Ed. Fourmié.

sunetul vocal tinde să se ridice în prezența lui *l*, a lui *r*, și a nazalelor resonatoare *m*, *n*, adică să se ridice mai sus de cât sunetul vocalei care formează silaba. Această modificare a vocalei, provine de la schimbarea spațiului de resonare care rezultă din tranziția între articularea vocalei și articularea lui *l*, a lui *r*, sau a unei nazale resonatoare. În asemenea caz, spațiul de resonare îngustându-se, armonicile superioare se măi fortifică, pe cînd cele inferioare se asurzesc. De 'ndată ce un surdomut, la articularea lui *l*, *r*, etc, începe s'atace un sunet măi 'nalt de cât al vocalei, profesorul e dator să combată acest defect cu cea măi mare energie. Altfel întreaga articulare a școlarului ar putea fi compromisă cu desăvirșire¹⁾».

Cea măi mare parte din școlarii surzi vorbitori aū o nenorocită tendință să emită vocalele în registre diferite. Astfel ei dau *i* și *u* pe un ton măi ascuțit de cât ar trebui. Aci, ca și'n defectul semnalat măi sus pentru consunele *l*, *m*, *n*, *r*, laringele se 'ntinde afară din cale, devine măi dur la pipăit și dislocarea produsă pentru trecerea la aceeașă poziție vițioasă este foarte ușor de constatat. Așa dar profesorul, puind pe copil să articuleze o vocală cât se poate de normal, trebuie să-l aducă în stare să înțeleagă că aci nu este dislocarea laringelui spre a trece de la aceea vocală la altele, ci numai modificare în deschiderea gurii și în poziția limbii.

Dar vom reveni asupra acestui punct dificil, cînd vom descrie învățarea vocalelor și a semi-vocalelor.

După ce am trecut în revizie defectele²⁾ principale

1). I. Vatter, *Methodisch-practische Bemerkungen*, etc.

2). Alte cauze, precum alimentarea, desordinele nervoase, temperatura, umiditatea, locuința, profesia, au un efect direct sau indirect asupra vocii.

Pentru studiul acestora se recomandă *l'Hygiène de la voix* a doctorului Mandl.

ce întâlnim la surdul ce vrem să desmuțim, adică să-l facem a vorbi cu viū graiū, ne simțim datorī să declarăm că mai multe din aceste defecte se găsesc adese ori acelaș școlar.

De exemplu, vocea poate fi totodată din cap și dată pe nas, țipătoare și guturală, etc. Numai de la priceperea profesorului atirnă ca să știe cum să descompună aceste defecte duple spre a corige în parte viciile cari se presentă asociate.

CAP. III.

Folosința și educația simțului auzului

Diverse grade de surzenie necompletă. Cum se desvață de a vorbi surdul necomplet. Folosul educației simțului auzului. Esperiențele lui Itard și ale lui Toynbee. Invațământul *aural* la New-York și la Institutul din Paris. Intrebuintarea tubului acustic cu surzii de al doilea gen.

Intre copiii cari se presentă la instituttele noastre inzeștrați încă cu oare-care grad de auzire, se află surzii de diverse grade. S'ar putea chiar spune: ciți surzii, atâtea grade. Totuși sintem obligați să recurgem la o clasificare aproximativă, și să deosebim trei categorii :

- 1). Surzii cari aud vorbe sau silabe,
- 2). Surzii cari aud numai vocea,
- 3). In fine surzii cari aud numai șgomote intinse, puternice.

Printre surzii de categoria întâia, se află unii cărora nu scapă mai nici o articulare ca să n'auză, cind li se vorbește aproape de urechie; ei fac confuzie numai între elemente foarte asemănătoare, precum sint *t* și *d*, *f*, și *v*, *e*, și *i*, etc. Rămii uimit cind vezi pe acești copii aproape de tot muți; pare că ei ar fi putut învăța să vorbească între auzitori și că n'ar fi avut nevoie să recurgă la ingrijirile noastre speciale. Vorbirea acestor copii însă n'a fost dezvoltată sau a fost uitată,

pentru că au fost neglijați sau pentru că familia lor n'a avut prevedere.

« În primii ani ai vieții, semisurdul, totdeauna în brațele sale pe genunchiile mamei sale, se află într-o stare care-l favorizează auzirea sunetelor; senzațiile încercate de el atunci sînt destul de puternice ca să-l escite curiozitatea și să-l atragă atențiunea. Unde mai puî că atunci i se spun numai vorbe izolate sau cel mult fraze scurte lesne de priceput și de ținut minte; de aceea el ajunge atunci să pronunțe unele vorbe destul de deslușit spre a fi înțeles și vocabularul lui se mărește zilnic cu noi expresiuni.

Dar, lacom de mișcare și libertate, acest copil scapă prea curînd de fericita stare în care-l ținea slăbiciunea lui; din acest moment este condamnat la mutism și izolare. Dedat jocului, prea depărtat de tovarășii săi și de persoanele cari-l vorbesc, el nu mai percepe limpede vorbirea; urechia lui ne mai fiind direct izbită de sunetele vocii, el prinde încă unele țipete, dar nu mai deosibește nimic din conversațiune; auzirea îi devine o muncă grea, care cere o încordare de atenție mai presus de puterile lui; deviînd nepăsător atunci de cea ce se spune în jurul său, el încetează puțin cîte puțin de a vorbi și uită în curînd cele cîteva vorbe ce învățase. Dacă cearcă uneori să vorbească, numeroasele lui defecte de pronunțare îl fac neînțeles; nefiînd priceput, el se discurgează și găsînd în semne mijloace lesnicioase de înțelegere, neglijează tot mai mult exercițiul urechii și al laringelui, găsîndu-și mulțumire într-o singurătate care-i va fi rău făcătoare. Privit atunci ca surdomut, nenorocitul este adesea neglijat, lăsat în voia lui, pînă cînd este așezat într-o școală specială, dacă are noroc și de aceasta. Dacă însă i s'ar fi vorbit totdeauna aproape de ureche, ridicînd tonul și articulînd limpede fie-care silabă, acest copil

n'ar fi ajuns mut; urechia lui, ținută atentă, n'ar fi uitat să asculte și n'ar fi căzut într'un fel de letargie-care face surzenia mai mult aparentă de cit reală*)»

Cu cit înveți mai mult pe acești demisurzi să vorbească, constai o îmbunătățire oare-care a auzului lor; cu aceasta ei nu devin mai capabili de a auzi, dar ei învață să asculte mai bine.

Constatarea acestui fenomen a făcut pe mai mulți profesori să cugete că ar fi de folos să se ocupe în parte cu educația simțului auditiv, de'nții în interesul înlesnirii comunicării cu școlarii în stare de a primi această educațiune, apoi pentru îmbunătățirea vocii și vorbirii lor, și spre a face mai rezezi progresele lor în dobîndirea limbii materne.

Itard cel întâi, cugetă să facă educațiunea urechii și a lăsat o carte în care arată cum i-a venit această idee, ce experiențe a făcut și rezultatele dobîndite.

Din intimplare el asistase în 1802, la experiențe acustice făcute de călugărul Sicard cu școlarii săi, cînd observă că unii școlari, cari la început păreau nesimțitori la sunetele cele mai sgomotoase, după cit-va timp de experiență dădură semne invederate de auzire. «Asta fu pentru mine, scrie el, o rază de lumină care'mi arătă calea ce trebuia să urmez spre a renvia un simț născut paralic.» El și întreprinse educația urechilor a trei școlari.

Eniu Bălteanu.

*) H. Eaymond. Discurs pronunțat la împărțirea premiilor Institutului național din Paris, la 3 August 1886.

LECȚIUNI DE PSIHLOGIE APLICATE LA PEDAGOGIE

V. *Mijloacele pentru dezvoltarea imaginațiunii și pentru potolirea ei la copii.*—Fiind imaginația atât de importantă încît fără de dînsa ar fi imposibilă o viață spirituală mai ridicată, urmează de la sine datoria pentru educatori, să cunoască mijloacele care ajută dezvoltarea și cultivarea în mod rațional, al acestui mare dar al naturii. Indicăm în cele următoare, unele mijloace ce ni se par mai importante și mai ușor de aplicat.

1) *Ordine și curățenie, în tot ce copilul vede și aude.* Inima copilului este ca o țesătură fină, din care orîce pată mai cu anevoe se poate înlătura decît din o țesătură mai proastă. Și fiind că imaginile fantaziei atîrnă de la intuițiune și de la reprezentări, copilului să îi se prezinte numai lucruri și lucrări în toată privința morale și într'o anumită ordine. «Tot lucrul și toată lucrarea la locul său !» Această ordine să fie pentru dînsul sufletul lucrărilor (*Ordo anima reram !*)

2) *Jocul cu lucruri, și cu alți tovarăși.*—Jucării simple, ce le pot face cei din jurul copiilor ori și jucării necostelive, ce se pot face, desface și reface servesc într'un mod admirabil imaginația lor cea vie. Froebel a făcut din jucării un sistem complet pentru copiii. Jucăriile și jocurile înlătură de la copil uritul său dispoziția rea, care poate degenera în lene și trîndăvie, care sînt începutul tuturor răutăților. Copilul, nu preste multă vreme, voește să se joace și cu alți tovarăși ai săi. Să i se satisfacă această dorință; dar prietenii săi să fie aleși cu multă îngrijire să fie modeluri de curățenie și de bunătate copilărească. Educatorul va avea ochii deschiși la asemenea jocuri; un simplu semn de

aprobare, un zimbet al lui umple de fericire pe copilașii cei sfoși, încit ei iaă curagiū și, cei mai neastimpărați se mai domolesc.

3) *Invățămîntul ocazional* și mai tîrzior și cu un *șir potrivit gradului* lor de desvoltare spre a le deștepta interesul și a găsi punctele adevărate de atingere pentru înțelegerea saă apersepțiunea lui.

De aci se țin :

a). *Fabulele*. Copilul atribuește ființelor neînsuflețite gîndurile și lucrările sale copilărești. El este totul urechie, cînd îi spuî o întîmplare din viața animalelor de casă, care după tovarășii seî sînt primii lui prietenî. El iubește la nebunie pisicuța, cănele, gănușa cu pușorii seî, mieluseii, vițeiî, le dă din mîncarea lui, le oferă jucăriile sale (pisica după ața). Alătura cu fabulele staă *poveștile* în care se expun întîmplări din viața copilărească. In asemenea povești pe lîngă că desvoltă imaginația, dar se pot întrețese și învătăuăi plăcute și folositoare copiilor.

b). Din istoria *patriei* și cea *biblică* se aleg materî potrivite vîrstei și priceperii copiilor ; se expun într'un limbagilar, vioiū, scurt într'un limbagiū copilăresc. Educatorul se va scobori la elev, va gîndi, va vorbi și se va purta ca el, spre al ridica sus la dînsul. Principiul etic în punctul acesta este : *sus să avem inimele!*

c). *Natura cu fenomenile* sale și pămîntul cu productele sale de fapt. »*Duceți copiii în sinul naturii ca să culeagă de acolo în prisosința colorî, forme și parfumuri*». Impedecați fiind elevii să privească natura în natură, le vom prezenta-o în tipuri și tablouri corespunzătoare. Aci mai ales să nu ceară copiilor educatorul să-i urmeze numai cu imaginația lor orî cînd și orî unde ar voi dînsul. Un substrat real, fie un tablou, fie o potrivită comparațiune, *trebuie să conducă imaginația copilului*.

d). Inaintind cu vîrsta elevul va fi condus să privească și *lucrurile de artă* : tablouri, statui, zidiri, atrăgendu-i atențiunea asupra varietăței și a potrivirei colorilor, asupra regularității și a armoniei formelor; la *musică* asupra armoniei. In scoală să domnească o perfectă curățenie și ordine; scoalele să fie adevărate palestre ale muzelor, unde copiii să alerge cu drag și să petreacă ca într'un temple. Scrierea, desemnul, cîntecul în scoală să fie făcute ast-fel, în cât să captiveze, să entuziasmeze pe copii.

e) Dar mai ales citirea bucășilor *de coprins ideal* : pasteluri, legende naționale și alte poezii mai ales patriotice ridică și lărgesc

orizontul inteligenței, mișcă și încălzesc inima și dau un avânt puternic voinței. În scopul acesta, învățătorul va cere școlarului să-i spue după înțeles cele citite.

f) Nu mai puțin se dezvoltă și se perfecționează imaginațiunea școlarilor prin compozițiuni cu subiecte din experiența lor. Numai trebuie să conduși să caute și să găsească ei înșiși materialul necesar în amintirile lor și în alte întâmplări imaginare potrivite subiectului de tratat.

g) Să se înlătore și să se oprească, fără nici o considerație, citirea superficială și repede de scrieri ușurele, mai ales de romane și romane care escită nervii și fantazia și lungezește voia de lucru serios. Nu se va permite elevilor nici cercetarea petrecerilor celor mari, nici a teatrelor, cari dau o direcție greșită dezvoltării imaginațiunii.

Nu mai puțin trebuie să se ferească elevii de conversație cu oamenii necuviincioși și imorali.

§ 26. Procesul constructiv al inteligenței.

I—II 1). *Desvoltarea procesului constructiv.* — a) Să ne inchipuim un copil în primele zile după naștere. El, cind îi este bine, tace, este liniștit; cind îi este foame, îi este prea cald or prea frig; cind îl doare ceva, plînge. Lui îi este dată în mod virtual în ființa sa posibilitatea a se dezvoltă, a se perfecționa. Ființele, după substanța, după proprietățile și după fenomenalitățile lor, din primul moment al vieții impresionează organele senzuală ale copilului de și acesta nu simte, nu știe nimic.

Urmele lasate de acele impresiuni în conștiința virtuală a copilului, sînt *senzațiuni afective*, niște stări absolut *pasive*. Elementul conștient, reprezentativ lipsește cu totul (Rousseau).

b). Între săptămîna a patra și a șasea copilul începe să își miște ochii după luminarea aprinsă și mai tîrziu își mișcă și minușitele după lucrurile colorate (mingea colorată atîrnată de-asupra leagănelui Frebel).

Senzațiile lui afective, pasive (despre lumină și colorii

devin *mobile* sau *active*, căci ele se cobor din conștiința lui virtuală în organele deschise ale simțurilor și apoi se îndreaptă la ființele ce le-au pricinuit, pe care le posede și le crede la virful degetelor, adică, le localizează în organ (Rousseau).

În modul acesta senzațiile afective se fortifică, se lămuresc și se întregesc. Ele devin *niște imagini individuale și absolute ale ființelor*. În starea aceasta se numesc *prezentări* (senzațiuni prezentative).

Cu prezentările acestea se ivește și un fel de *judecată pasivă*, care afirmă cea ce este (Rousseau).

c). Încet cu încet, copilul începe să distingă ființele după colorile și după formele mai pronunțate; că mînea este roșie, că-i rotundă, că-i moale, că-i ușoară. Începe să distingă și sunetul, dacă-i mai dulce, ca în cîntece, ori dacă-i mai aspru, ca în țipet. Tot astfel se deșteaptă «din somnul cel de moarte» și cele-alte simțuri, în cît copilașul începe să observe și să distingă și alte proprietăți ca: cald, ferbinte; să le raporteze la acelaș obiect. — Această asociere de prezentațiuni este percepțiunea. Cu percepțiunile se asociază și se ivesc și primele vorbe convenționale sau indicativ imperative.

d) În cercul percepțiunilor, sufletul copilăresc se dezvoltă și lucrează mai departe. Cînd vede pe măsă, pe tatăl său, pe frațiorii săi, ride și face mișcări drăgălașe. Cea ce ne dovedește că el îi recunoaște, își readuce aminte imaginile lor. Iată *memoria și reprezentațiunile copilului!* Aceleaș reprezentațiuni îi se ivesc adesea în conștiință și pe timpul somnului. Cum zîmbește el atunci! Iată și *imaginația* lui în lucrare! Dezvoltarea lui sufletească face un progres *mare* prin *învățarea vorbirei*, care aci începe. El rostește la început nume, ca: ma-ma, ta-ta, pa-pa, prin care își exprimă gândiri ca: aceasta-i mama!... Apoi leagă sub-

stantive și adjective ca: pa-pa *bun* (pa-pa este bună). Mai târziu urmează împreunarea substantivelor și cu verbe, ca: Pi-pi (găina) fuge!... Despre sine vorbește în persoana a treia: «Io-nel pa-pa!»

Crescînd copilul devine tot mai *curios*. Orî ce vede, vroeste să știe ce este? Cum este? Ce face? Cine l'a făcut? De aci o mulțime de *întrebări* din care nu te mai slăbește. Ocuparea lui cu jucăriile sale, conversația cu ele, povestirile celor mai mari, povestiri potrivite vârstei lui, îl fac să și reproducă mai mult modificate, reprezentările lui, ca tot atîtea creațiuni imaginative.

e). Dar reprezentările ființelor cunoscute, copilul caută să și le aranjeze după punctele lor de atingere. Iată cum procedează aci sufletul copilăresc. Să luăm vorba «câine». Copilul a văzut mai mulți cîini și, încet, încet, inconștient a trecut cu vederea preste notele lor diferite (mărime, culoare,...); iar notele asemenea, tot inconștient, le-a reținut. În modul acesta, prin experiență, și-a format în conștiință o reprezentațiune despre modul cum sînt și ce fac cîinii. Asemene imagini își formează el despre toate ființele de acelaș fel, cite le întilnește în calea sa. Reprezentațiunile acestea sînt *imagini generale*. Ele se deosebesc de percepțiuni, că nu sunt *copii individuale* ale ființelor reale; iar de noțiuni se deosebesc prin faptul că nu sunt produse ale unei abstracțiuni *conștiente*.

Notă.—1. *Deosebirea între noțiuni și idee.* Raportul acestor două produse sufletești se lămurește prin exemplul următor: Dacă cunoaștem mai multe familii, comparîndu-le, găsim notele *comune* lor: mai mulți membri (părinți, copii...) trăind împreună, avînd aceleași obiceiuri, aceleași interese și aceleași proprietăți bune și rele, în sfîrșit acelaș mod de viețuire. Toate aceste note împreună ne dau *noțiunea* familiei așa,

cum vedem familiile de fapt trăind. Noțiunea este produsul *priceperii*. Dacă acuma însă, abstragem de la toate scăderile (neînțelegeri, păcălituri, certe, aspirații de interese), și ne gândim și împreună într'una numai calitățile (înțelegerea, pacea, iubirea), ce leagă pe membrii unei familii, avem *ideia de familie*, adică ne gândim la *familie*, nu cum este ea de fapt, în zădevăr, ci cum ar fi de dorit și ar trebui să fie. *Ideia este produsul minții*. Dinsa este cel mai nalt grad de dezvoltare a inteligenței; mintea este temelie moralei; ea este singura lumină conducătoare, este busola ce stabilește punctele cardinale ale vieții morale și practice (Kant).

Așa ne formăm ideea despre un tată de familie, despre un învățător (Isus Hristos), despre un prieten, despre un cetățean, închipuindu-ni-i în cea mai naltă perfecțiune, *cum ar trebui să fie*. Când apoi ne reprezentăm ideia *întrupată* într'un individ, ajungem la ideal. Deci noțiunea este cuprinderea notelor comune a ființelor cum sunt de fapt; iar ideia, *cum ar trebui să fie*; dinsa coprinde în sine întregul conținut al noțiunii, și pe aceasta în toată a ei perfecțiune. Prin urmare ideia este noțiunea cea mai înaltă, închipuită în a ei perfecțiune.

Tot din experiență se învață copilul să-și împreune imaginile lui generale în *judecăți* directe, sau formate prin raționament. Această operațiune se numește *gîndirea* sau *cugetarea* copilului.

Așa copilul, după ce are în conștiință imaginile psihologice: ciine... negru... mușcă... formate independent la ocazii și la lucruri osebite, privește și observă că reprezentările «ciine» și «negru» pot merge la oaltă în natură. Așa leagă icoana «ciine» cu icoana «negru». — «Ciinele este negru» sau «câinele nu este negru». Va se zică hotărâște reprezentarea «ciine» prin cea de «negru». Iată *judecata copilărească gata*—și, dacă exprimă împreunarea sau raportul acesta, face o *propozițiune*.— Copilul

a observat d. ex. că ciinele lor latră de cite ori vine un om străin la casă. Dacă acum vede pe cine-va venind la ei, își reproduce numai decât imaginea ciinelui lătrător și își formează îndată judecata noă: Acu va latra iarăși ciinele. Observind acest lucru și la alți câini, copilul ajunge la *concluziunea* generală că, câinii latră de cite ori vin la casă oamenii străini. Iată și *raționamentul copilăresc!* Tot așa operează și cei creșcuți cu reprezentări generale formate pe calea experienței. Oamenii în vîrstă, cunosc d. ex. numai cite un animal, după cum li se prezintă simțurilor, apoi își înseamnă *imaginile spirituale* ale animalelor, cu notele lor așa de bine, încît rămîn *inherente* în conștiință, așa încît aceasta poate dispune de dînselă după plac; mai pe urmă apoi cunosc, prin comparațiune și determinare, *fînța lor adevărată*. *Prezentarea, reprezentarea și priceperea sunt cele trei trepte ale orî-cărei cunoștințe*; iar priceperea se lămurește, unde-i nevoe, prin judecată și raționament. Priceperea, judecata și raționamentul sunt numai *forme diverse ale gîndirei*.

Notă. Copilul meu de 3 ani și jum., petrecînd vacanțele la Sinaia, a observat odată de două ori că, mergînd amîndoi pe munte, găsește fragi. Cînd îi ziceam «să mergem, Ionel pe munte!» îndată adăoga: «Pe urmă mîncăm fragi».

Prezentațiuni simple și compuse (percepțiuni), reprezentațiuni simple și compuse neterminate și modificate, ca fenomene ale memoriei și de imaginațiune, reprezentațiuni generale, judecări orî raționamente sînt tot atîtea fenomene de cunoștință, ce împreună formează *inteligența*.

Notă. 2.—Cînd se produc cunoștințe în sufletul nostru, aflăm, fiind atenți, că se *face ceva în noi*. De aceea

cunoștințele s'aū numit și fenomene phisice cu caracter *obiectiv* 1).

Cunoștințele, prin deasa repetire a aceloraș impresiuni și prin expezența lărgită a elevului se asociază, se reproduc și se fortifică neîncetat. Sufletul copilului este dar de la început într'o activitate febrilă. Pas cu pas se desvoltă și se îmbogățește și limbagiul copilului. Dar cunoștințele aceste în desvoltarea lor sunt influințate mai mult de *interesul*, ce copilul poartă ființelor și întâmplărilor din cercul lui de viață, așa că, de cele mai multe ori, ele nu sunt adevărate, nu sunt sigure, ci parte false, parte îndoelnice și întunecoase și toate, mai mult saū mai puțin, defectuoase. Rămîne dar în sarcina școalei ca dînsa, printr'un învățămînt rațional, prezențațiunile și reprezentațiunile simple și compuse să le refacă în intuițiuni clare și, printr'un proces de abstractiune conștientă, reprezentațiunile generale să le premenască și să le combine în noțiuni precise determinăndu-le conținutul prin *judecăți* și, unde și cînd este nevoe, prin *raționamente* adevărate. Ideile rēmin, negreșit, ca să îndrepte ca o busolă mintea omenească, spre idealurile vieții.

Notă. 3.—Pentru înlăturarea orî cărei greșeli saū îndoeli, învățații în cursul timpului, aū cercetat și aū studiat fenomenele inteligenței și legile după care ele decurg. Știința ce se ocupă cu lucrarea aceasta se numeste *Logică*.

2. Inteligența în desvoltarea ei cea mai înaltă, cînd din reprezentări generale își formează noțiuni, din aceste judecăți și conclusiuni certe și adevărate, se numeste *rațiune*.

Rațiunea este caracteristica eminentă a omului ajuns la cel mai înalt grad posibil de desvoltare și de perfecțiune. Produsele rațiunei sunt, prin urmare, *noșiu-*

1). I. Popescu «Psihologie empirică» pag. 14.

nile și ideile. Ea se ridică departe preste realitate și se întreabă : «De ce, de unde și pentru ce există ființele» ? Ea le cercetează cauzele și scopurile lor și, urmărindu-le pînă la ultima cauză, aceasta o găsește a fi *Dumnezeu*; iar scopurile lor le găsește în *destinațiunea* ce le-a pus-o Dumnezeu.

Notă. 4.—Omul, care cunoaște lucrurile cele mai înalte ca : adevărul, dreptul, binele și frumosul, fără să le pue însă în practică, (impedecat fiind fie de *prejudiții*, fie de *preocupațiuni*), se zice că are o *rațiune teoretică*; iar dacă, cunoscându-le, stăruie să le și eșecute de fapt (ca Isus Christos) se zice că are *rațiune practică* sau *minte*, că este înțelept.

3. *Felurite aptitudini.* În legătură cu cele expuse stă și cestiunea *feluritelor aptitudini intelectuale*. Din experiență știm că oamenii n'au inteligențe egale.

Iată o scară relativă.

a) Omul lipsit totalmente de inteligență, se numește *idiot* (stupid. timpit, hăbăuc). Idioteți, care, numai prin umbletul drept se osebesc de patrupeze, sunt din fericire foarte rari.

b) Individul care combină noțiuni numai după *fantazia sa*, fără privire la realitate, se numește *fantast*. Fantastul, din cale afară, devine *smintit*.

c) Individul care împreună noțiuni, fără nici o privire la conținutul și sfera lor, numai iată așa cum îi vin lui în minte și care de obicei nu nimerește adevărul, se numește *prost*; iar dacă nimerește adevărul, ca copiii, se zice *naiv*.

d) Omul care judecă lucrurile și întâmplările în mod *fugitiv*, nedîndu-și osteneală să pătrună pînă în temeiurile lor, se numește *superficial*.

e) Omul care, într'un fel de lucrări, are cunoștințe

deslușite și le poate exprima prin vorbe potrivite, se zice că are o judecată *clară*; contrarul este judecata *confusă, incurcată*.

f) Omul, care poate să descopere și cele mai fine distincțiuni între lucrurile cele mai asemenea sa și cele mai mici asemănări între lucrurile cele mai diferite și străine se zice că are o *judecată ageră*. Agerimea minții se razimă pe claritatea conținuturilor și pe analiza minuțioasă a sferei noțiunilor. Această calitate a minții o au cei mai distinși bărbați de știință și criticii cei eminenti.

g) Omul, care poate să descopere raportul cauzal dintre lucruri și principiile lor și își poate sistematiza toate argumentele sale științifice, se numește *profund cugeător* sau *filosof*.

i). In sfârșit, la culmea perfecțiunii intelectuale ajunge *omul genial* sau *geniul* care, nu numai că întrunește calitățile filosofului și ale celui cu minte ageră, dar în specialitatea sa, prin operele sale științifice sau de artă, se apropie de *idealuri*, în cât face epocă (Homer, Virgil, Fidias, Galileu, Newton. . . .*)

4). Din cele menționate rezultă *importanța inteligenței omenestii* luată în înțelesul adevărat al cuvintului. Dinsă, sub formele ei mai perfecte, este caracteristica eminentă a omului, ce'l face să se ridice ca o ființă superioară, rațională, preste toate creaturile universului.

Lucrarea prin care se înriurește intenționat asupra dezvoltării firești și raționale a inteligenței, s'a numit *educațiune intelectuală*.

Notă. 5. Când se vorbește și la animale despre *inteligentă*, aceasta se confundă cu un fin instinct, sau cu memoria ori cu «*dresura*» lor.

III). Procesul constructiv al inteligenței pleacă de la simțirile afective, din starea inconstiență a elevului; când se trezește, începe a își forma prezența și, când

*) v. I. A. Comenius «Didactica magna» Cap. XII.

incepe să recunoască lucrurile, prezența devin reprezentări memoriale și imaginaționale. De la prezența sufletul trece la percepții, din care, începând a se desvolta și limbajul, își formează reprezentări generale cu priceperea. Reprezentările generale se hotărăsc prin judecări și aceste, la nevoie, se lămuresc prin raționament.

Scoala, la timpul seu, lămurește și întregeste aceste fenomene intelectuale ale elevului. Tot așa se întâmplă și cu limbajul copilului. Cu progresarea în vîrstă, în ocupațiune și în experiență, oamenii cu inteligență mare se aleg d'între cei cu minte mărginită (idiotii, fanștii, smintii, proștii, naivii, superficialii, confușii); cei cu judecată clară și ageră, filosefii și oamenii geniali sînt tot atitea tipuri de inteligență variată.

IV). De ce vorbesc băeții cu căluțul lor de alun și fetițele cu papușica? De ce vroeste copilul să ție cu mina luna de pe cer? Adevărat este că copiii, după ce știu să citească, te mai slăbesc cu întrebările lor?

Ce importanță au întrebările copiilor? Cum să se poarte educatoriul față cu întrebările elevului? Care sînt cauzele originale ale diferenței de capacitate între oameni? Să se lămurească expresiuni, ca: prostie încornurată, nevinovata naivitate.

V). Pentru a se desvolta în mod firesc procesul constructiv al inteligenței, fizicul elevului să fie supus unei activități potrivite, fără însă ca să obosească. Cu referire la desvoltarea intelectuală să îi se dea ocazii cât mai multe, să *intuiască* amănunțit și după un plan logic tot ce întâlnește în cercul lui de viață. La întrebările puse se conduc elevii prin alte întrebări potrivite la aflarea adevărului și, numai când ei n'ar fi în stare să facă aceasta, le va răspunde educătorul, dacă crede că înțeleg răspunsurile. Când n'ar înțelege să se amine răspunsul pe mai tîrziu; când nici educătorul n'ar ști

să răspundă corect, să mărturisească elevului că nici dinsul nu știe; iar la întrebările nesocotite să nu să răspundă de loc. În scurt, educatorul să cerceteze: Ce? pentru ce? și cum întreabă elevul? Reprezentările se vor reproduce și repeti cât mai adese ori; se va supraveghea și regula mai ales imaginația cea vie a elevului. Ființele și fenomenele intuite le va compara și le va clasifica după notele lor comune; noțiunile precise le va hotări prin judecăți drepte, adevărate și morale. În toți pașii și în toate lucrările sale elevul să fie povățuit, condus, supravegheat de educator.

Rezumat: Să se înlăture și umbra de învățămînt mecanic! Intregul edificiu intelectual al copilului să se ridice pe intuițiuni clare și pe noțiuni precise; căci *intuiția perfectă este mama geniului.*

Recapitulațiunea III.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ce sunt simțurile? Ce sunt organele senzuale? Ce sunt prezențațiunile? De câte feluri sunt prezențațiunile? Ce este percepțiunea? Ce importanță educativă au prezențațiunile și percepțiunile? Cum se dezvoltă, cum se îngrijesc și cum se ageresc organele simțurilor? Ce este intuițiunea? Care sunt condițiile intuițiunei? Care 'i importanța ei? Ce este reprezentațiunea? Ce importanță educativă are? Ce este conștiința? De cite feluri este conștiința? Prin ce se lămuresc reprezentațiunile? Ce este noțiunea? Cum se produce noțiunea pe cale psihologică? Ce este conținutul și ce sfera noțiunei? Prin ce se manifestă stările sufletești? De cite feluri este limbajul? Care 'i caracteristica limbajului omenesc? Importanța limbajului? Ce se întâmplă cu stările de conștiință? Care sînt legile asociațiunei stărilor de conștiință? Ce înrîurînță are asociațiunea de reprezentări? Cum se pot asocia mai les-

nicios stările de conștiință? Ce este interesul? Ce a-percepțiunea? Care'î mersul firesc al procesului de a-percepțiune? Ce este atențiunea? De cite feluri este atențiunea? Ce importanță are atențiunea? Prin ce mijloace se poate desvolta și întreține atențiunea? Cum se numește proprietatea sufletului, de a reproduce, ne-modificate, stările de conștiință? De cite feluri este memoria? Care sunt condițiile unei bune memorii? Care'î importanța memoriei? Prin ce mijloace se poate desvolta memoria? Sub ce numire se cunoaște reproducerea *modificată* a reprezentărilor? De cite feluri este imaginațiunea? Care sunt notele caracteristice ale fantazei? Ce împrejurări influențează asupra imaginațiunei? Ce importanță are imaginațiunea in educațiune? Prin ce mijloace se poate desvolta imaginațiunea? De unde pleacă procesul constructiv al cunoștințelor? Prin ce faze trece? Ce este inteligența? In ce culminează aceasta? Care sunt felurile aptidunilor intelectuale? Ce importanță are inteligența? Ce'î educațiunea intelectuală? Prin ce mijloace se poate desvolta inteligența omenească?

CAPITOLUL III.

SENTIMENTE.

§. Generalități.

In tratatele de mai înainte am arătat cum sufletul nostru își formează cunoștințe. Fenomenele acestea însă produc noă stări sufletești, *sentimente și tendințe*.

I. II.—1). *Ființa sentimentelor*: Copilașul, cînd vede pe măsă, este *vesel*; cînd se duce de lîngă dînsul, se *intristează*. *Mă bucur* că vine primavara. Ah! de ce

aŭ trecut *aşa repede* momentele cât am fost împreună! exclamă un amic, când era să plece prietenul său. Mihai Viteazul se întorcea de la Dunăre, învingător. Ce *vesel* era el şi ai săi. Dar le vine *ştire* că'n dumbrava deasă îi pîndea cincî sute Turci, «oştire-aleasă» (Bolintineanu). Veselia dă loc *îngrijirei*. Inşă ei se reculeg, domn şi soldaţi. Lupta se începe, Turcii sunt învinşi. Starea aceasta umple pe ai noştri de *bucurie*; iar pe Turci de *mîhnire* şi de intristare.

Stările de plăcere sau de durere produse în suflet deodată, or în urma unor anume cunoştinţe, se numesc sentimente. Sentimentele sînt adesea aşa de puţin pronunţate, încît cu greu putem să le exprimăm prin vorbe şi, în cea mai mare bucurie or în cea mai crîncenă durere, nici nu putem să spunem clar, ce se petrece în şi cu fiinţa noastră. Din cauza aseasta sentimentele nu se pot expune într'un mod aşa de desluşit ca şi cunoştinţele. / Central University Library Cluj

Nota. 1. Proprietatea sufletului a se bucura şi a suferi, s'a numit şi ea *sentiment*, 1) *sensibilitate*, 2) *afectivitate* 3) şi, întrucît mai înainte inima se privia ca sediul sentimentelor, acestei proprietăţi sufleteşti îi se zicea *inimă* în opoziţie cu *spiritul*, căruia îi se atribuiaŭ fenomenele intelectuale. Noi îi vom zice *afectivitate*, pentru o mai bună distingere de *sentiment*, produsul său corespunzător.

2). *Producerea sentimentelor.* a). *Prin conlucrarea celor-lalte stări de conştiinţă.*

Vederea unei câmpii primăvara, cînd totul este înverzit şi înflorit; auzirea unei melodii frumoase eşecutată de o voce bună, mirosul plăcut într'o grădină de flori, ori într'o pădure de brazi, gustarea unei mîncări *bune*.

Toate aceste reprezentaţiuni ne produc *sentimente plăcute*, ce tindem a le păstra şi a le mări. Dinsele

1). C. Leonardescu, «Curs de filosofie» 1878 pag. 111 şi pag. 172
2). la Găvănescu pag. 36. 3). N. Nişulescu «Manual de Psihologie» 1870 pag. 18.

sînt însoțite de o sporire de energie și de vitalitate. Din contră zilele neguroase de iarnă, zgomotul produs de un tren în apropiere, respirarea unui aer viciat, foamea și setea, dureri de cap ori de măsele ne produc sentimente *neplăcute*, de care tindem să scăpăm, să le alungăm, or măcar să le micșorăm. Acestea scad energia și deprimă vitalitatea noastră. În cazurile acestea și alte asemenea, sentimentele se produc din *simțiri afective*. În vîrsta primei copilării toate sentimentele se produc numai din asemenea stări afective. Dar sentimente se nasc și din *intuițiunii*, din *reprezentări* și din *gîndiri*.

Plimbarea într'o grădină frumoasă și observațiunea atentă a plantațiilor, a muziceî ce cîntă acolo, ce sentimente de *plăcere* nu stîrnește în noi! Observarea atentă a unui om, ce se svîrcolește în dureri de moarte, ne umple inima de *durere*. Tot asemenea plăcere or durere ne coprinde cînd auzim ori citim despre bucuriile sau despre nefericirile unui prieten sau cunoscut al nostru. Cînd un scolar bun recitează (din Peneș Curcanul) cuvintele: «*Voioși* ca șoi-mul cel ușor, ce zboară de pe munte, aveam chîiar pene la picior, ș'aveam și pene 'nfrunte», ce *plăcere* nu se deșteaptă în inima lui și a conșcolarilor sei!. Cum le sticlesc ochii de bucurie! Dar aceasta dispere și un *sentiment apăsător*, de *durere* și de compătîmire îi coprinde cînd, în șirul ideilor, ajunge recitarea la versuri ca următoarele: «De odată o schijă de obuz... retează capul lui Cobuz... Intr'o zi veni din fort un *glonte* și, bîietul Ținteș căzu mort îmbrățișîndu-ș tunul... Prin foc, prin spăgi, prin glonți, prin fum, prin miî de baionete, urcăm, luptăm...»

Sufletul așadară nu rămîne indiferent în fața impresiunelor. Simțirile afective, prezentațiunile și reprezentațiunile nu sînt pentru dînsul numai niște urme fotografice, ce să'l lase rece și nemișcat, ci îl ridică or îl apasă, adică deșteaptă într'însul anume sentimente. Din cele expuse se vede cum tot ce ne înconjoară, dar mai ales, cum oamenii aû o influință de tot mare asupra sentimentelor noastre. Cînd societatea, în care

petrecem, este compusă din oameni bine-voitori, mulțumiți și veseli, și noi sintem veseli și mulțumiți, pe cînd între oameni nemulțumiți, nenorociți și neprietenosi și noi ajungem la stări neplăcute. — Cum asupra sentimentelor influențează reproducerile memoriale și cele imaginative s'a arătat mai sus (pag. 94, 106). Sentimente se nasc și din *voință*.

Un copil, ce *voeste* să bată pe fratele său mai mic, par'că *se teme* să se uite în ochii părinților săi. Cum se bucură însă copilașul, cînd vine să dea tatălui său un lucru pierdut și aflat! Cît de bine ne simțim în urma săvîrșirei unei fapte bune! Cît de mulțumit se simți *Leonard* (în «*Leonard și Gertruda*» de Pestalozzi) cînd se hotări să's corigeze modul lui viciat de viețuire! — Și *Gruî Sângeri* cît de *apăsât se simția* în conștiința crimelor și a paricidului, căci «el în genunchi se suie și în genunchi coboară pe culmea virfuită cu o neagră buturugă».

Sentimente se pot produce din toate *fenomele sufletești*, căci toate îl impresionează și îl pot aduce într'o stare de plăcere or de durere.

b). *Prin apercipiune morală*. Vorbirile sau învățăturile lui Isus pe popor îl umpleau de bucurie; pe farisei de întristare. Ura cea nespusă a lui Paul cătră Isus, înainte de întoarcerea sa, iubirea și adorațiunea lui după întorcere. Știrea despre moartea lui Mihaî Viteazul pe ai noștri îi mișcă adînc și îi desconcentră cu totul; pe Basta și pe dușmanii Romînilor îi umplu de bucurie.

Sentimentele, în nașterea lor, sînt condiționate și de la *stările morale apercipiive* ale sufletului, pentru că dela acestea atîrnă, ce poziție să ia dinsul față de impresiunile noë. (pag. 76)

* *Nota*. Cînd se produc sentimente în sufletul nostru, simțim că se *înlîmplă ceva cu noi*. De aceia sentimentele s'au numit și fenomene psihice cu *caracter subiectiv-pasiv* 1).

3). *Caracteristica sentimentelor*. În «*Cîntecul de esil*» așa exclamă poetul Bolintineanu:

1). I. Popescu «*Psihologie*» pag. 14.

Oh: *plîngeți țara voastră cu lacrimi arzătoare*. Da, inima bătută la țarei înviere Da, ochii au vărsat lacrimi la marea sa durere.»

De și sentimentele se nasc din cele-l-alte fenomene psihice, dinsele sînt ce-va *cu totul deosebit* de acelea, cum se vede din exemplul adus. Este ceva cu totul osebit, cînd numai ne *reprezentăm* durerea patriei, și cînd o și *simțim de fapt*. În cazul ultim, ca în exemplul de mai sus, sufletul poetului *de fapt este coprins, este agitat* de imaginațiunea durerei, care se *manifestă în afară* prin tristeță și lacrimi, pecind simpla reprezentare a durerei l'ar lăsa rece, indiferent. Va se zică caracteristica sentimentelor este, că sufletul agitat de dinsele nu apercipiază ceva exterior, ci chiar *stările sale proprii*; că dinsele se *manifestă în afară în mod variu* după firea și după interesul *indivi-ilor*.

Nota 3. Sentimentele seamănă cu *simțirile*, cu care se și schimbă și confundă adesea în viața zilnică; dar aceste fenomene se deosebesc între ele. Simțirile sînt stări psihice produse prin impresiuni *externe* cu ajutorul organelor senzitive, simțiri despre lumină, despre culoare, despre tonuri, despre gust, despre miros, despre temperatură etc., pecind sentimentele sînt produse prin reflexiunea sufletului *asupra stărilor sale proprii*, stări plăcute ori neplăcute (W. Wund), produse din colucrarea și din lupta împrumutată a fenomenelor de conștiință. Expresiunea de «bun simț» este identică cu *proprietatea* de a cuprinde și de a aprecia *bunurile* intelectuale și morale, de *simț pentru adevăr*, simț pentru dreptate...

4). *Dispoziția sufletească*. Starea afectivă a unui individ, produsă într'un moment dat prin sentimentele mai pronunțate și aproape *dominante* în conștiință, se numește *dispoziție sufletească* (dispoziția inimii). Precum sufletul omului este ocupat cu cunoștințe și agitat de sentimente plăcute ori neplăcute, așa și *dispoziția lui este veselă* ori *posomorită* cu nenumărate nuanțe, de la gradul cel mai de jos pînă la cel mai înalt. Fiind-că această *dispoziție* rezultă, mult puțin,

din *suma sentimentelor* dintr'un moment dat și, fiindcă sentimentele sînt diverse și schimbăcioase, *schimbăcioasă* este și dispoziția sufletului. Cu toate acestea dînsa de obicei nu atîrnă de la sentimente *individuale* și nici nu se schimbă tot-d'auna cu fie-care stare sufletească. Așa d. ex. cînd într'o bună dispoziție, la o petrecere, ne vine o știre neplăcută despre ceva accident saŭ despre ceva pagubă, adevărat că, pentru moment, ne indispune și, în urmare, bunul umor ni se schimbă; dar revenindu-ne, indispoziția trece și bunul umor ne revine. Tot asemenea un bolnav de atac, de obicei tot-deauna abătut saŭ posomorît, deși la primirea unei vești îmbucurătoare, despre mersul afacerilor sale, se învesește și poate chiar suride momentan, dar acel suris dispăre îndată; se aseamănă zimbetului unui soare de Martie, care îndată se acopere și dispăre după un nor.

Nota 4. Cea mai mare schimbare și variație în dispoziția inimii o întîmpini la copiii mici, cari în acelaș minut rid și plîng tot-o data, pentru că sentimentele lor atîrnă de la impresiunile momentane ce le primesc. Prezențațiunile produse prin asemenea impresiuni, ne fiind tari și înrădăcinate în conștiința, ușor se împing de cãtră altele, care produc noă stări și prin urmare și noă sentimente și cu aceste o noă dispoziție sufletească! «*Predominarea, în viața sufletească, a dispozițiunei preste judecata dreaptă și clară, se numește sentimentalitate.* 1).

5) *Senzibilitatea.* Pe unii copii, o singură vorbă spusă cu un ton cam aspru poate să-i facă să plîngă, pecînd alții habar n'aŭ. Unii află o nespusă plăcere în jucării, alții în ocupațiuni serioase: ajutorul dat părinților, citirea și altele.

Basarab încheie o pace «*rușinoasă*» cu Ungurii. Boerii și soldații par a nu se emoționa de această umilită stare «*Însă doamna țerei oștile adună . . . și . . . ochii ei sub gene ard de-un nobil foc*» și indiferentismul lor ast-fel îl mustrează. «*Inimele voastre nu mai*

1). I. Popescu s. c. pag. 189

aŭ simțire? (Bolintineanu). În *Parabola* « Samarineanul milostiv » simțesc în mod foarte osebit preutul, levitul și samarineanul.

Proprietatea sufletului a se mișca saŭ a se emoționa mai mult saŭ mai puțin, de sentimente, se numește senzibilitate. În deosebita senzibilitate se găsește înțelegerea și aprecierea ce oamenii o fac lucrurilor și întâmplărilor.

Când moare un membru în familie, mama plînge la desperare, copiii țipă, pecînd tatăl stă trist și abătut lîngă mort ; cele l'alte rude privesc întâmplarea cu seriozitate ; iar afară în public, veți găsi totdeauna pe unii oameni vorbind despre alte lucruri indiferente, pe alții rîzind și glumind. Serbarea aniversării seculare a înapoierii Bucovinei la Austria (1877) produse acolo veselie ; iar în România o lungă jale. «(Alexandri în «Răpirea Bucovinei.»)

Oamenii seosebesc mult după senzibilitate. Iată o mică rubricare ; om milos, moale la inimă, vesel, posomorit, serios, nepăsător, ambițios, mărinimos, pasnic, arțăgos, fricos, curajos și altele.

Nota 5. Aceste și alte asemenea proprietăți se credea mai înainte că reșed în *inimă*, de aci și numirea de *om de inimă*, dată unui om curajos saŭ darnic, în opoziție cu om « mintos. »

Cauza marelui deosebiri de senzibilitate se găsește parte în deosebitele *aptitudini*, parte în dezvoltarea *deosebită a afectivității*, chiar ca și diversitatea energiei și a dibăciei fizice, a celei intelectuale, și a celei morale, va se zică în individualitatea omului și apoi și în *interesul* ce fie-care poartă ființelor și împrejurărilor. Diversitatea aceasta se pronunță mai mult ori mai puțin, chiar și la aceeași frați, mai ales între băieți și fetițe. Din cele expuse rezultă că asupra senzibilității poate să influențeze și *educațiunea* cu toți factorii săi și că ea, senzibilitatea, se poate *perfecționa*.

1). I. Popescu s. c. pag. 189.

COPII STRICAȚI

Cine nu recunoaște că copilăria trebuie să aibă drepturile și privilegiile sale; dar nu mai rămâne îndoială că cel mai sfânt și cel mai nobil dintre drepturi este de a primi de la părinți o educațiune care să-î asigure toate elementele de fericire ale vieții. A face contrariul, adică a fi fericit prin copii în loc de a face pe copii fericiți prin sine, este de sigur opera egoismului, fie acesta inconștient sau nu.

«O mamă slabă, zice H. Spencer, care aruncă cu abundență amenințări pe care nu le execută aproape nici odată, care dă ordine cu grabire, care are frică să le aleagă, care tratează aceiași greșeală, cînd cu seriozitate, cînd cu indulgență, după bunul seŃ plac sau după dispoziția momentană, grămădește o pusderie de dureri pentru dinsa și pentru copiii săi».

Și nu este vorba de cit de o mamă slabă! Ce ar trebui să zicem de acelea care nu văd în copiii lor de cit niște ființe cu care se pot juca ca cu o maimuță sau cu un cîine, ori niște obiecte proprii de a satisface vanitatea lor în lume?

O mamă spunea odată înaintea unui poet «Aș vrea mai bine să-mă văd copilul mort, de cit să-l știu fericit în alte mîini de cit în ale mele» Și astă femeie, care nici nu-și alăptase copilul, nu-și afirma drepturile asupra lui de cit printr'un tratament rău și prin dispreț.

Din fericire, ast-fel de *monștri* nu sunt atit de numeroși. Dar putem stabili diferite grade și nu e nevoie să fii o mumă vitregă geloasă și ferică, ca să o-trăvești din leagăn vieța morală a unui copilaș. Nu, se găsesc mame foarte bune; însă corupătoare și fu-

nește pentru copiii lor. De cite ori nu auzim de vechile zicături despre dinsele: »Cum este mama așa și fata» și «Fă-mă mamă, să-ți seamăn!».

Sunt mame, cum am zis, destul de bune, însă cu toate astea rele educatoare. Ar fi de mirare dacă le-am acuza de egoiste, săracile femei! Ele n'au alte plăceri de cit pe ale copiilor lor; ele sacrifică caprițiilor acestei mici lumii toate dorințele, chiar plăcerile și alte datorii; copilul e stăpinul, tiranul lor, în casă ca și în inimă. Și chiar această abnegațiune întreagă, și în toate momentele s'ar numi egoism!

Dinsele iubesc pe copilul lor pentru ele înșile, pentru dulceața ce au de a-l iubi, a-l satisface, a-l vedea vesel, a se priva pentru a-i da, a se contraria pentru a-i satisface caprițiile. Ele dau înapoi înaintea durerii ce ar avea, auzind aceste gurițe roșioare strigînd, țipînd sau văzînd acești ochișori plini de lacrimi. Ele samănă, zice asprul *Charon*, cu oamenii care »se tem să apuce de păr pe acela care se îneacă, de frică să nu-î facă rău și îl lasă să se ducă afund».

Rezultatul netăgăduit al iubirii materne, astfel înțeleasă, este de a desvolta în copil moliciunea și orgoliul. Se face din el centrul către care gravită toate acțiunile celor care îl inconjoară. Ce va deveni un copil admirat, ascultat, adulat în ăst chip, dacă nu o ființă cu totul egoistă și insuportabilă pentru toți?

«Ce va gîndi un copil despre sine, cînd va vedea pe lingă el un cerc de oameni gata să-l asculte, să-l necăjească, să-l admire, să aștepte cu o mișelnică grăbire ordinele, care îi es din gură, și să-l aplaude cu isbucniri de ris și de bucurie la fiecare obrăsnicie ce o spune? Capul unui om ar ține foarte greu la toate aceste aprobări false: judecați ce va deveni al copilului!» (J. J. Rousseau).

Stricat în înțelesul copilăriei său în vorbirea apli-

cată lucrurilor copilărești, nu va să zică în totdeauna pierdut, murdar, corupt. Se va pricepe imediat, cind îl numim risgliaț, răsfățat.

Și chiar din prima vîrstă, de la naștere, copilul poate încerca toate efectele rele ale egoismului părinților sau ale tandreței lor necumpătate. Îi înăbușesc cu îmbrățișările sau îi stărimă, zice Michelet, vorbind, de copii. Îei plîng și nu știu sau nu îndrăsnesc să zică ceva.» Dar aceste nesănătoase impetuoziități, aceste turburătoare violențe, își fac drum în capul lui și îl dau ca un ante-gust al furtunilor interne.

Quintilian, faimosul retor al Romii, se plînge asemenea de greșeli analoage. «Abia s'au născut, zice el, și-î moleșim cu toate felurile de delicatețe... Dacă le scapă vre-o vorbă pe care cu greu am permite-o chiar în orgie, primim totul cu sărutări.»

Toți educatorii știu cit de tenace sunt aceste prime impresiuni. Dacă ați îndoi planta care începe să iasă din pămînt, cum o s'o îndreptați mai tirziu ?

«Toată viața omului depinde absolut de grija ce i se dă în copilărie... Este o însemnare pe care o facem în toate zilele, fără să ne gîndim, cind ne plîngem de cutare sau cutare om, și îi spunem încăpățînat, interesat etc. : Da, îl cunosc, ne răspunde cineva, am învățat împreună, am fost împreună de mici la același dascăl, se bătea ceasuri întregi, pentru un măr, se certa din lucru de nimic». (Courtin, «Art de bien employer le temps»).

Același autor povestește într'un stil naiv această interesantă anecdotă. «Sunt oameni care știu așa de puțin să se servească de ei-singuri, că se întîmplă acum vre-o ciți-va ani că un domnișor din elita societății mergînd la plimaare, surprins de ploaie, se întoarse către guvernor și-î zise aproape plîngînd : «*Mă ploă în gură : »* Acesta îi răspunse : «*Inchide-o, domnule !*»

Iată defecte, e adevărat va zice cine-va poate; dar sint, cu toate astea, defecte mici și copilul care le are nu e de tot stricat. Așa e, și adaug, că din fericire e bine, căci puțin rămîn cu ele. Dar nu e un cuvînt ca să închidem ochii. Defectul mic se va mări, îndată ce găsește teren. P. I. Stahl, acest fin și delicat moralist pe care copiii îl iubeau atîta, pentru-că el îi adora și pentru care, sub adevăratul său nume Hetzel, a scris o pagină delicioasă asupra acestui subiect.

«Nu trebuiesc desprețuite micile defecte; ori-cit de mic ar fi dușmanul, de sigur că va face rău fiind lăsat mai multă vreme.

«Vanitatea o considerăm drept un defect mic. De, nu așa mic! pentru că țiea minte în fie-care zi. Cînd faceți o greșeală, cine vă este, care în loc de a o mărturisi, o neagă?... Este țiea. Cînd cineva lucrează mai bine de cit dînsa, cine refuză mărturisirea inferiorității sale, și nu recunoaște superioritatea celui-l'alt? Tot țiea este.

«Mînciuna este dar copilul vanității; din nenorocire nu este singurul copil ce-l are. Mai văd încă două fiice, una mai rea de cit alta; golozia și invidia din care se naște de sigur ura, mamă la rîndul țiea a o mulțime de crime. Ce ziceți prin urmare despre micul defect și urmările sale?

«Un defect mic nu vine nici odată singur, el are în totdeauna o familie; nu rămîne nici odată copil; se îmulsește ca șoarecii, și, nu trebuie de cit unul ca să se umple toată casa. Și dacă nu ne este frică de el, cel puțin să ne temem de urmașii lui...

«Cea-ce face pericolul defectelor mici de neînălțurat, este aerul lor de nevinovăție. Oamenii care nu le observă de cit în treacăt, le clasează cu bună-voință, în numărul defectelor *plăcute*. Dacă dinșii ar fi în contact cu ele- și-ar schimba imediat părerile și s'ar feri de dinsele ca de ciumă.

«Fiți indulgenți cu defectele mici ale prietinelor voștri, dacă puteți să le reformați; cit despre ale voastre pe care le aveți mereu sub mină, credeți-mă nu le ertați, scăpați-vă de dinsele. Rugina roade oțelul cel mai bine călit. Carul, care este o mică moluscă, a periclitat de două-zeci de ori țara Olandei, găurindu-i zidurile sale cele tari.

Iată niște consilii de care copii ar trebui să profite Dar cum vedem, ele nu se adresează indirect și părinților? De câte-ori aceștia lasă să crească iarba cea rea și une-ori chiar dinșii sunt *cei dintii care o seamănă?*

Fetele cad de multe-ori într'un defect pe care îl confundăm de obicei cu vanitatea, pentru-că este produsul acesteia, este vorba de *afectare*. «Ce ie însă mai contrariu naturii copilului de cit afectarea?» strigă Jean Paul. Copilăria are grații naturale; ce trebuință să mai aibă de grații măestrite și compuse?» De sigur că n'are nici o nevoie; dar cînd copilele maimuțesc pe mamiță, mamele surid, și scot exclamațiuni. Micile ființe simt că sunt aprobate, că sunt admirate. Avem atunci această priveliște zilnică, foarte izbitoare de văzut, copii care aū maniere, mine, fraze și toalete ca de persoane mari.

O doamnă povestește că într'o zi, pe aleia unei grădini publice, auzi o domnișoară, ca de zece ani, complimentînd pe o alta pentru rochia sa cea nouă, bogat brodată. «Oh! zise tinăra elegantă cu un ton modest, intinzîndu-și în mod neglijent brodăriile corsagiului, este prea simplă!» Această prietină a simplității n'avea nici opt ani.

Cînd mumele sunt cochete și afectate, cum o să fie fetele lor?

Acest defect se manifestă într'alt fel la băieți; dar nu sunt lipsiți de el. Este propriu zis floarea educa-

țiunii la copilul stricat Plantă care trebuie să stea pe o tulpină rea.

Ce tablou ne prezintă acești copii ajunși la adolescență? Inconsecenți, blazați și vestejiți, ca și fructele fără gust, coapte înainte de vreme; la cincisprezece ani îi vezi deja oameni, mai tari mai bătrini chiar, de cât noi (Harleville).

Ast-fel stind lucrurile, ce rămîne de făcut mami care își iubește copilul și-i vrea în adevăr binele?

»Cînd un copil, la această vîrstă, are asigurarea unui om care cunoaște lumea, este o monstruozitate, devine bătrîn la douăzeci ani, și se face prin această știință precoce inabil la adevăratele studii ale talențelor reale și serioase.

O mamă trebuie deci, privindu-și copiii, să ia ferma hotărîre de a-i împiedica să pătrună în lume, să aibă curagiul de a se opune plăcerilor lor, ca și alor sale, de a nu-i arăta. Cornelia trebuia să-și stringă obiectele sale prețioase. Acea mamă să facă ast-fel; căci copii sunt toată viața ei.

(prelucrare)

Grig. Teodosiu.

CUORE

(Carte pentru copii, tradusă de D-na Cl. Bruzessi).

În viață nu ne mulțumim numai cu priveliștea imediată a ieșii, nu ne procurăm plăceri intelectuale numai cu ajutorul simțurilor. Sentimentele altora, chipul lor de a cugeta și de a cunoaște lumea, trec și la noi; însă pe alt drum. Graiul scris le transmite, și străbate prin timp și spațiu ca să ne lumineze, să ne facă a ne da mai bine seama de durerile și de bucuriile societății.

Astăzi se scrie și pentru noi, ca și pentru copii, se

desfășură o activitate considerabilă pe arena publicistică; se croesc planuri pentru viitor, în prezent, se dau la iveală diferite taine; se imaginează pe hirtie o întreagă capacitate intelectuală, mai grea sau mai puțin grea în balanța adevărului; dar se scrie.

Noi, în ce privește tendința de a veni în ajutorul copiilor, ca în orele de distracție să poată citi (în afară de studiile reglementare), suntem aproape la început. Cine ar face un studiu dezvoltat asupra acestei materii ar rămâne nemulțumit și ar recunoaște că trebuie să muncim mai mult și pentru aceia care mine vor veni pe urma noastră și pe care i-am voi mai buni decât noi.

Cu idei despre haiducie și despre tot felul de crime, citite într'unele cărți, ce fel de bază serioasă se poate pune pentru tineretul susceptibil la oricare? Nu e vremea să ne ocupăm nici de astfel de cărți, nici de unele reviste menite pentru copii; ci intenția noastră a fost de la început atrasă de o carte tradusă în românește după «*de Amicis*» și adresată lor.

«Cuore» ar fi dovada cea mai vie, că încercându-ne să scriem o literatură pentru copii am reuși. Nu știu cât de dezvoltat va fi sentimentul italianilor ca să scrie pentru copii; dar se vede că de asemenea cărți nu vor fi lipsiți. A îmbrățișa sfera de activitate a copilăriei, a te scobori până la dinșii ca să-i inobilezi, să-i faci oameni, este tot așa de greu ca și cum ai vrea să faci un roman în care să intenționezi cutare sau cutare idei. Și după cum romanele lui Zola, ale lui A. Daudet, netăgăduit că vor fi adus și mult bine, de sigur că vor fi și otrăvit mai rău pe unii oameni cu imaginații prea înflăcărare sau prea mărginite la gîndurile lor sensuale, tot astfel și cu cărțile pentru copii, vor deștepta judecata în detrimentul, de multe ori

al inimei, sau îi vor mărgini la sentimente cu totu egoiste.

Să scrii pentru copii, să te faci apostol credincios vrstei lor, e nobil, e meritos; dar e și greu tot-odată. *De amicis* autorul cărții «Il cuore», după cum o mărturisește în prefață, dă la iveală impresiunile unui copil din clasa III primară. Sunt amintiri, care au aerul de a se lega una de alta ca să formeze un lanț ce începe cu prima zi de școală și se sfârșește cu ultima. «De amicis» își propune să scoată în vileag tot felul de sentimente care isvoresc în inima copiilor. Sunt bucuriile vieții de școală, nevoile și greutatea ei, este sumedenia variată de virtuți sociale, ce trebuie să încolțească în inima fie-cărui copil bun.

După fie-care bucată citită, ai înainte tabloul întreg al scenei desfășurate, care te leagă și te face să simți cu acel care se bucură sau plînge. El pleacă de la amorul de familie și se ridică la iubirea de patrie, țintă frumoasă care trebuie să înfrățească Italia întreagă, în urma unirei provinciilor răslețite și pismătărește altă-dată. El voește să facă din școală un altar și din familie un templu. Sunt bucăți în care iubirea de frați, de mamă, de tată, te coprind și pe tine.

Negreșit că «De Amicis» nu poate ca oricare autor să nu aibă scăpări din vedere, datorite poate faptului că copii citind una pot să înțeleagă și alta. ca oamenii cei mari—iluziune.— Face descrieri de bătaie, de ceartă, pe care une-orî le trece așa fără nici o morală. De multe orî raționamentul se întemeiază pe *dreptul* celui mai tare în pumni. Cu toate astea, altruismul este dus la exces, până la uitarea de sine. Ce ideal frumos; dar tot-de-odată și depărtat! Să citim numai bucățile *Naufragiu*, *Sânge de Romaniol*, *Patria*, *Micul toboșar*, *micul patriot padovau*, *De la Apenini până la Ande* etc.

Ne întrebăm oare această carte va pierde mult din valoarea sa intrinsecă, când în loc de a fi fost numai tradusă ar fi fost localizată? când ar fi trebuit să escludă atunci multe bucăți cu totul neînțelese pentru copilul Român și prea bine înțelese de cel Italian, ce ar fi de zis?

În această privință ar fi două păreri: sau traduci o carte pentru interesul copilului și atunci o limitezi la ceea-ce înțelege dinșul, sau dacă nu,—o localizezi, îmbrăcând-o în haina țării unde o dai.

De la început și până la sfârșit cartea e plină de nume italiene: Alberto Bottini, Vincenzo Crosetti, Garibaldi etc., până și titlul este italian: «cuore.»

Noi știm, că în literatură, fie pentru cei mari, fie pentru cei mici, citești cu mai multă dragoste ce te interesează mai mult. Ori, te interesează ce ai mai aproape de tine, ce mai cunoști, fie camarazi tăi, fie familia, fie neamul tău. Ar reeși dar că «Il cuore» era și mai propriu să deștepte sentimente omenești când vestmintul n'ar fi fost împesțit cu culori streine; ci cu totul național, românesc. Nu sunt ctuș de puțin pentru exclusivism în literatură; dar când te adresezi unui copil dai tot ce înțelege, ce poate simți mai curând. Ce-l interesează pe el *Comitele Cavour*, care a trimis armata *piemonteză* în *Crimeia* ca să înalțe prin victoria de la Cernaia gloria *noastră* militară căzută prin înfrângere de la *Novara* etc., cu o muncă *titanică* (237 op. cit.)

Cum se vede și traducerea ca și opera originală, pe lângă multe părți bune are și defecte, care nu se pot țerta.

Iată cîte-va expresiuni greoaie și în același timp unele rău construite:

Micul cap al copilei se pierdea printre horbotele *jaboului* (?) (pag. 183).

Vivat! trăiască *generozitatea* (184) abstract.

Uită-te cu respect la toți copiii de prin institute, orbi, orfanii, etc., gîndește-te că odată cu ieii **trece restriștea și milostenia omenească.**

Cu banii aceia ar putea să cumpere ceva bun de mâncare ; căci de 2 ani *murea de foame (!?)* (pag. 24).

Cu ochii tăiați în **piez** (330) ?

Cîte-va idei care trebuiau comentate sau înlocuite :

Așa : La azilul de copii : Ce **haz** aveau ! Unul mîncă cu 2 lingurițe, altul se îndopa cu mîinile, mulți puneau fasolea în buzunar (exemple de lăcomie). Unde crește orezul ? în **apă.**

«Mama eși în uliță, *plină de fărămituri* cu *rochia pătată, mototolită, ciufulită (?)* cu mîinele pline de flori, etc.» Este prea mult. Ori-cît ai iubi copiii ; dar să-î lași să te aducă în poziția descrisă, întrece marginile buneii noastre intențiuni. Și nu e de mirare, sînt și alte locuri, unde aceeași estravaganță este arătată. Nicî o aluziune la răul isvorit din nimic. Library Cluj

Un exemplu de cruzime dăscălească :

«Băieții cădeau de somn... și profesorul îi deștepta *gîdelîndu-î pe la urechi cu condeiul.*» Dacă el face așa, apoi celor-l- alți ce le mai rămîne ?

Altul de mînie părintească :

Trebuia să-î întinzi tu mîna ; căci vina era a ta. Și *smulgîndu-mî linia din mîna, o făcu bucăți și o asvîrli.*

Ce exemplar de tată ! Necazul să-l aducă pînă aci ! Asta mi-aduce aminte de copiii care se supără pe jucăriile lor, în foc de a se supăra pe dinșii singuri.

Ajunul lui 14 Martie : împărțirea premiilor la elevii nelămurită. În ce scop se făcea ? Ce căutați ieii să ducă lista de premii și pentru-ce se dau în trimestrul III-a ? Era o societate de bine-facere sau ce anume ? Autorul, ca și traducătoarea, tace.

Vorbînd despre Garibaldi, zice că este cel care liberă 10 milioane de Italieni de sub robia Burbonilor. La 8

anî scăpă vieța unei femei. etc. Ca să se lupte sub steaua gloriei sale... Treceau *tineri în floarea vîrstii...*

Nu ne iese ȳertat sǎ punem **in mîna** copilului idei neînțelese bine de dînsul. Ii dăm o carte de distracție, nu de studiū în clasă și e un cuvînt mai mult sǎ-ı lămurim coprinșul. Copilul n'a învățat nici istoria modernă, nici nimic privitor la Garibaldi — vorbim de al nostru — Cum a scăpat vieța femeii? I-a tăiat ștreangul, a scos-o din apă, a anunțat-o că vine hoții? Cum.

Dar steaua gloriei, sale, cum și o va închipui copilul, care este amplitudinea așestei idei?

Am auzit multe despre oameni în floarea vîrstei în sǎ despre tineri în «*floarea vîrstei*» nici odată. Nu știu dacǎ se poate înlocui «om matur» prin expresiunea de mai sus.

În aceiași carte se vorbește despre un plagiat la școală (pag. 397) ca despre un pandișpan pe care l'ar mînce școlarii. Vorba aceia: *nicîi ȳsturoi. Cluj* nici gura... etc. Ei copiază unul de la altul, și vor sǎ înșele pe profesor. Unde ni-ı morala? unde ni-ı adevărul? Arată răul; dar combate-l cu arme proprii, rănește-l sdravăn, nu-l lăsa sǎ perziste.

Impresiunea totală a romanului cu multe personaje nu e rea; privit în sǎ în parte și în amănunțime, cu toată buna-voință, trebuie sǎ-ı recunoaștem și părțile rele, mai ales cînd este tradus și se adresează copiilor de orî-ce vîrstă, am zis «*romîni*». O localizare proprie ar fi dat o operă romînească și ar fi adus mai multă lumină într'unele chestiuni de ordine morală. Orî-cum, sentimentul predominant este compătimirea de soarta altora în cîte-va bucăți, iubirea de camarazi, de frați etc. În altele și dintre toate cele care ar emoționa și pe un bărbat ar fi «*profesorul tatălui meu*» *prietinii muncitorii* și «*de la Apenini la ande*».

P-ici pe colo se ating ranele vieții, se îngrijesc și se vindecă în parte la indivizii care sufereau. Îi lipsesc însă notițele explicative, care ar fi un fel de vade mecum al cărții.

Grig. Teedossiu.

METODICA ȘCOALEI POPORALE

Intre cărțile pedagogice publicate de D-l D-r P. Pipos este și *Metodica școlii primare*, care a apărut acuma, pentru anul 1895, în a doua ediție *amplificată*.

Se știe că nici o parte a pedagogiei nu este așa de însemnată pentru învățător ca Metodica, care este și partea cea mai dificilă. Aci nu este vorba de espunerea principiilor cari se pot găsi în orî-ce manual de pedagogie, ci de aplicarea lor. Și cine nu cunoaște ăbsta-colele, nedomiririle ce întîmpinăm la punerea în practică a principiilor ?

Cartea de față se ocupă cu metoada de predare a Religiei, cu învățămîntul intuitiv, cu scrierea și citirea, cu învățămîntul limbii, aritmeticeii, geometriei, geografiei, istoriei, științelor naturale, cu caligrafia, desenul, cîntarea, gimnastica și cu industria de casă.

La fie-care din aceste studii, autorul tratează în mod desvoltat despre scopul, folosul, însemnătatea, materia, planul, tratarea metodică. istoricul, etc.

Ast-fel, deschizînd la învățămîntul religiei, vedem că *mai întîi* se ocupă cu scopul acestui studiu, unde ajunge la concluzia că acest studiu are de scop să formeze I) *oamenii religioși și morali*, și II) *creștinii luminați*; *al doilea* se ocupă cu educația religioasă în casa părintească, unde în două pagini elocvente spune lucruri foarte interesante pentru familie și chiar pen-

tru învățătorii; *al treilea*, tratează despre educația în școală, arătând mijloacele și datoria învățătorilor; *al patrulea* se ocupă cu materia și planul de învățământ în cursul inferior. mediu și superior, conform programului analitic; *al cincilea* se ocupă cu tratarea metodică a istorioarelor biblice, potrivit cu fie-care clasă; *al 6-lea* cu tractarea metodică a catechismului; *al 7-lea* cu predarea metodică a rugăciunilor și *al 8-lea*, cu condițiile ce se cer de la persoana care predă religioasă. În fine, se ocupă cu istoria învățământului religios de la întemeierea creștinismului pînă astăzi.

Cititorii noștri pot judeca despre cuprinsul acestei cărți și după această simplă enumerare a capitolelor cu care se ocupă autorul la acest singur studiu; dar despre meritul în sine al scrierii nu se va putea pronunța, pînă cînd nu vor citi cel puțin unul din capitolele sale. Dacă ne-ar fi permis spațiul, am fi făcut o dare de seamă mai dezvoltată, am fi reproduș unele părți, dar aceasta nu ne-o putem permite acum; de aceea, cine vrea să cunoască *Metodica școlii populare* de D-l profesor Dr. P. Pipoș, n'are de cît să se adreseze la d-sa în Arad, trimițîndu-î un florin și jumătate, sau să aștepte pînă să găsească o dare de seamă amănunțită.

E. B.

UN ABECEDAR

S'a primit la redacție abecedarul pe 1894 lucrat de d-nii C. Meissner și V. Dogaru, divizat în două părți. Prima parte e lucrată după metoda cuvintelor normale și privată în general dă o bună impresiune. Excepție fac cuvinte normale, ca: palat, pantof, morcov, *huhurez*, mormînt, fereastră și altele cîte-va prea lungi pentru școlarul începător. Partea II-a, putem spune, că nu lasă nimic de dorit. Atît fondul cît și forma de exprimare sunt în adevăr pentru copii. Hîrtia bună, tiparul minunat, figurile din text admirabil de bine reușite.—Prețul însă nu e notat. Vorbim de cărțile începătorilor vom avea din nou ocaziunea să revenim.

Păcat că a sosit prea tîrziu.

Bibliograful

REVISTA «LUMINA PENTRU TOȚI»

PARTEA LITERARĂ-ȘTIINȚIFICĂ

DOĂ DISCURSURI**O primărie de model și o biserică.**

Către finele lunei trecute s'aū inaugurat în doă comune deosibite o primărie model și o biserică, construite din ordinul și cu cheltueala M. S. Regeluī, pe doă domenii ale Coroanei. Cu acea ocazie D. I. Calenderu, neobositul administrator al acestor domenii, a pronunțat cîte un discurs, așa cum d-sa știe să facă discursuri în atarī ocazii solemne; de acea ne credem datorī să dăm seama cititorilor noștri de cuprinsul lor.

La inaugurarea primăriei din comuna Rușețu, județul Brăila, d. Calenderu a vorbit sătenilor prezenți despre *iubirea de țară*.

«Ne-am adunat aci, zice d-sa, ca să serbăm inaugurarea acestei mărețe primării care va fi un model pentru celelalte comune, pentru că M. S. Regele voește ca Administrația Domeniului Coroanei să fie un element de înaintare și să dea pilde de imitat în țară».

În adevăr, toate școalele, bisericile și primăriile construite pe domeniul Coroanei sînt demne a servi de model nu numai pentru timpul de față, ci și pentru un timp depărtat în viitor, după cum cititorii noștri aū putut-o vedea din descrierile ce am dat la timp despre multe dintr'însele. Astfel primăria în cestiune se compune din o sală mare de sfătuire, de mai multe camere pentru cancelarie, de o cameră pentru perceptor, încăperi pentru geandarmī, arest și altele. Din acestea oricine poate vedea cu ce fel de local pentru primărie a fost hărăzită comuna Rușețu.

«...A-și iubi Patria, continuă d. Calenderu, este de sigur prima și cea mai dulce datorie a orī-cărui. Însăși natura ne-a făcut din această

iubire o datorie, depuind sămînța ei în inimile noastre. Datoria aceasta este deci firească și sfîntă, este o lege scrisă de natură în inimile noastre înainte de a fi fost scrisă în pravilă, în condica de legi. Această iubire de patrie o respirăm în aerul ce ne înconjoară, în tot ce ne întîmpină de la intrarea noastră în această lume. Și, cum s'ar putea să nu iubim locul nașterii noastre, unde trăesc părinții și frații noștri, surorile și familiile noastre, unde se vorbește limba ce ne-a învățat părinții, ce-o vom învăța la rîndul nostru copiilor noștri? Cum să nu iubim cu duioșie această patrie, cea mamă nemuritoare, căci nu e supusă legii distrugerii care stinge, vai! așa de grabnic pe rudele și amicii noștri? Dacă-i pierdem, ne rămîne patria, mama cea cu viață nesfîrșită, prin ea suntem feriți de durerea de a rămîne cu totul orfanî, căci cu toate doliurile ce ne pot lovi, tot mai avem ce-va de iubit și de apărat, cum trebuie să facă ori-ce fiu bun.

«A-și iubi și a-și apăra patria e prima datorie a cetățeanului, a fiului față de cea mare și sfîntă mamă care ne dă pe toți compatrioții ca frați. Dar să vedem, ce înseamnă a-și apăra patria? Oare numai a lua o sabie sau o pușcă și a alerga la hotare? Da, și aceasta este o datorie imperioasă, dar numai în timp de război, și slavă Domnului, războiul nu ține mult și chiar tînde să dispară după fața pămîntului. A-și iubi patria înseamnă a iubi legile, întocmirile sale, legile ocrotitoare ale proprietății ale nevinovației, ale slăbiciunii, ale copilăriei, ale văduvei și orfanului ale faptelor bune; ele sint deci și arma noastră contra vișului, necinstei și crimei. Legile sunt glasul lui Dumnezeu și al omenirii, păzitoarele civilizațiunii și luminilor.

«A iubi patria înseamnă încă a respecta autoritățile, adică rînduiala stabilită de societate, de legiuitori, zăgazu ridicat pe mîini patriotice contra lăririi anarhiei, contra ruperii tuturor legăturilor sociale,

Apoi adresîndu-se către primar d-l Calenderu zice: D-ta, d-le Primar, care înfățișezi aci autoritatea și ești delegatul consătenilor D-tale, ai misia grea și delicată de a sădi în mintea lor respectul către autoritate, întrebuițînd cu măsură și dibăcie convingerea, și numai la nevoie constringerea, pentru ca totul să se plece sub puterea legii».

Mai departe oratorul spune primarului să aplice cu sfințenie legile și regulamentele ce i s'au încredințat, să se poarte corect și să aibă un caracter bun, drept, să dea pilde bune consătenilor lui prin supunerea sa la toate legile și regulamentele generale și speciale, prin viața sa zilnică plină de fapte bune.

Din cele citate, cititorii noștri își pot face o idee aproape exactă de însemnătatea acestui discurs.

II. La înaugurarea bisericii din cătunul Piscu județul R. Sărat, d-l Calenderu a pronunțat un discurs, în care a tratat despre biserică și menirea ei. Spațiul nepermițându-ne a reproduce în întregul său acest discurs, ne mărginim a rezuma unele idei și cugetări. Astfel d-sa spune că biserica este casa lui D-zeu, este o casă afierosită practicei cultului Său, cu ceremoniile și riturile sale. Căci, de și D-zeu este pretutindeni de față, totuși El este mai cu deosebire prezent în biserică. Cauza pentru care aceste clădiri modeste, numite biserici, sînt așa de respectate și ne inspiră chiar oare-care temere cînd ne apropiem de dînsule, vine de acolo că ele au fost sfințite de religie prin preot care este servitorul și organul lui D-zeu.

Orî cit de mare iubire și respect i-am da, nu putem zice că biserica nu merită încă și mai mult; pentru-că ea este casa Domnului, a tatălui nostru comun, deci ea este și a noastră, căci casa părintelui este și a copiilor săi. Această casă însă este neperitoare căci, și dacă se întîmplă ca clădirea să fie ruinată de elementele naturii, de furii, de foc, de inundări, această distrugere este numai pentru scurtă vreme, ea se ridică din nou din cenușa sa, căci nu poate fi comună, sat fără biserică: o ridică locuitorii, stăpînirea, Regele, în fine se găsește cine-va care s'o ridice. Dacă cumva s'ar vedea un sat că rămîne lung timp fără biserică, atunci să vă feriți de locuitorii aceluî sat. Locuitorii cari nu se mișcă pentru ridicarea unui lăcaș sfințit, sînt primejdioși pentru societate; au pierdut orî-ce simțiment bun, sfințit, uman; nu mai respectă nimic, nu mai iubesc nimic bun.

Dacă biserica ne-amintește pe D-zeu pretutindeni și totd'auna, sînt însă trei epoce, cînd ea îl reprezintă

Într'un mod cu totul deosebit, anume la nașterea creștinului, la cununia și la moartea lui. În adevăr, biserica prin taina botezului înscrie pe creștin între fiii lui D-zeu, prin cununie sfințește și legitimează iubirea dintre logodnici, și prin rugăciunile ce se rostesc la înmormântare familia se mîngîie de pierderea rudeniei sale cu care speră că se va întîlni odată într'o stare de fericire.

Ei bine, în acest sfînt templu se vor săvîrși în toate zilele tainile sfintei religii și se vor ridica rugăciuni către D-zeu pentru binele tuturor și al satului în parte.

În acest sens vorbește D-l Calenderu, dar cu verva și abundența ce-l caracteriză; de aceea noi nu putem termina de cît urînd ca Domeniul coroanei să-l aibă cît mai lung timp în fruntea sa. Și aceasta atît pentru binele domeniului cît și mai cu seamă pentru binele locuitorilor după domeniū.

BCU Cluj / Central University Library Cluj E. B.

CE MAI ȘOȘOI ! ¹⁾

(Anecdotală)

Un țigan ședea odată tolănit în păpușoi;
 Ce zărește lîngă dînsul? Sta culcat un biet șoșoi.
 El își zise în sine ast-fel privind la *vînatul* său;
 — «Amsăprind șoșoiul ăsta... de-acum cașicînd Ț-al meu,
 «Il voiŭ duce la cumătru, — cît îi el de frumușel
 «Spui, mî-o da pe dînsul poate o purcică și-un purcel
 «Iar purcica o să-mî facă doi-spre-zece godănași:
 »E păcat așa... șoșoiul ca să doarmă și să-l lași,
 «Și cei doi-spre-zece or face toți la rînd iar cîte atît,
 «Voiŭ avea un cîrd prea mare, baroni-m'oi cît de cît;
 «Ba, și aștia vor naște ca și cei de la'nceptu...

1) Șoșoi, cuvînt țigănesc, înșamnă epure.

«Mî-oî tocmi porcar atuncea și-oî vedea ce-î de făcut.
 «Cînd s'or face mari, grămadă i-oî mina pe toîi la tîrg,
 «Cine-o fi ca mine'n lume? Mi-oî croi și-un chimir larg...
 «De-o 'ntreba vr'un om în cale: «a cui e turma de porcî?
 «Toîi la fel și toîi de-o samă, neavînd printre dînșii corcî?»
 «I-oî răspunde cu glas mare: sunt aî mei, și de poftiîi,
 «Tot trei galbenî roată, roată, pentru unul să-mî plătiîi,
 «Și vi-î duc pe toîi acasă că porcarul este aici.

.....
 «Am să fiu bogat atuncea, ce vreî dumneata să zici!
 «Cu atîtea banî de grabă, m'oî face mare boer...
 «Ce să fac eu oare atuncea, ce să'mî iaî și ce să'mî cer?
 «Mi-oî lua o giubea bună și-o trăsura cum nu sînt,
 «Și-oî lua și douî cai negri, cînd oî fi cu ei să cînt.
 «Mî-oî mai face și-o căciulă, cum și niște pantalonî,
 «Roșî, albaștri, galbenî, vineîi, cum se poartă la coconî.
 «Înhăma-voiî caii negri la trăsura mea cu florî,
 «Îmbrăcat ca și ciocoîul: să trăești să nu mai morî.
 «M'oîi sui apoi la urmă... iar porcarul vizeteî...
 «Mîna mă! Î-oî zice atuncea, bătînd din picior mereî.»
 Tiganul lovînd prea tare, ca s'arate, cînd a vrut,
 Cum se va răsti la slugă, cel șoșoi a dispărut...
 «Am pătit-o, iac'acuma, am rămas lipit sărac,
 «Epurașul se treziră, — de-acum oare ce mă fac?»

G. Coatu, Rășcanî.

PLINGERA RIULUI

(istorisire alegorică)

În iarna aspră, undele mele staî ascunse sub zăpadă, și un gol ca de moarte este împrejurul meu. Nimic nu mî-e mai greî, nimic nu mă doare mai mult de cît acest gînd: Să mă văz despărțit, să mă văz pierdut.

Astă-vară, cînd apele mele curgeau de alungul pădurii și în ele se oglindeau în totdeauna ziua de soare, noaptea de lună—vegetația îmbelșugată din marginea-mî înaltă, simțeam alt-cum-va vieața. Din satul vecin veneau fete drăgăstoase și se scăldau în adîncul meu, și le ascultam cîntecile, și le priveam surzînd. Zimbetele mele turburau suprafața apei, graiul meu încet și dulce cutremura pădurea. În hohot răspundeau copacii, în caval mă cîntau ciobanii. Și eu, tînar, mereu tînar, mă iubiau în taină cu pădurea—cu această crăiasă frumoasă și verde. Fiorii ței mă umpleau de plăcere, fiorii mei o alimenta cu vieață, cu putere. De atunci au trecut d'abia luni și mi se par ani de atunci, ecoul blestemat s'a auzit și calea noastră o dată ne-a ținut'o brațul pierzării și al despărțirii. Și am suspinat și am plîns ca doi îndrăgostiți, ca două inimii ce bat la un gînd.

Ce greu mi-a fost în toamnă! Treceam nepăsător și valurile mele în rotire își murmurau pieirea, își ziceau cîntecul de jale: și ea, ea pădurea ofta și mai dureros și lacrimi mari ca frunza, cădea din ochii la pămînt și-i acopereau stînul și-i acopereau potecile, să nu se mai vadă, să nu mai iasă la lumină.

Mî-aduc aminte de nopțile petrecute împreună, ce comoară de vise și de speranțe! Atîta mi-a mai rămas, cu atîta îmi mai hrănesc gîndurile-mî întunecoase și mizantroape, cu amintirile. Ne lumina aceeași lună și ne prindea în aceeași mreață de dulce somn. Și ne ținea încătușați în aceleași îmbrățișeri pătimașe. Sta de pază cerul înstelat și ne deștepta din cînd în cînd. Sărutarea noastră se auzia ca un viers de privighetoare și ne-o dam cu tot dorul vieții.

O singură dată, da mî-aduc bine aminte, seninătatea și bunul zilelor noastre ne-au fost turburate; dar ne-a făcut pe urmă să ne iubim și mai mult, să ne căutăm

și mă de aproape. Furtuna din aer se scoborî, așa din văzduh, și obosiți de gîndurile noastre, infierbîntați de patimi, ne mă luă din extazul simțurilor. Zilele care i-aŭ urmat, nopțile înzefirate ce am petrecut după aceea nu le voiŭ uita nici o dată. Drăguța mea pădure nu știŭ ce mă face. Glasul iei, care mă fermeca odinioară, îmi sună acum în minte ca un muget groaznic de taur rănit. Și-mi vine să arunc zăpada din spinare-mi și să alerg mă curînd și'n brațe să-i cad ; dar nu pot. D'abia pe ici pe colo, după ce mă rog vreme îndelungată de raza cerescului soare să mă încălzească, să mă lase în focul de altă dată, o mă privesc cum a ajuns.

Numai atunci pricep mugetul păduri, numai atunci îmi trec prin minte croncănitul corbilor ce-i văz cte o dată pe ramuri, urletul lupilor, — sint strigăte jalnice, sint suspine și regrete pentru vremea cînd ne iubiam atit. Vremea rea și urtă ne-a înstreinat unul de altul și bătrîni am ajuns ; căci alb ni-î părul.

O mă fi încă odată primăvară și pentru mine ? căci în iarna aspră undele-mi stău ascunse supt zăpadă și un gol ca de moarte este împrejurul meŭ.

1894, Nov. 20.

GRIG. TEODOSIU.

CULTURA MICĂ A SĂTEANULUI ROMIN

Proprietatea mică s'a întins mult în România în puterea legii rurale din 1864, dintre care toți clăcașii fură împroprietăriți.—Prin aplicarea art. 5 și 6 din legea rurală s'a dat încă pămînt însurăteilor din toată țara. În temeiul legilor din 1881 și 1886, s'a vîndut în loturi mici și în corp întreg, din moșiile statului, locuitorilor rurali pămînt de hrană. În puterea legii din 1889 mulți săteni aŭ cumpărat loturi de cte 5, 10 și 25 hectare, împroprietărindu-se. La acești proprietari mici rurali

mai adăogăm vechii moșneni și rezeși, cari existau înainte de legea rurală și înainte de secularizarea averilor monastiresci.

Așa dar împrejurări folositoare au lătit proprietatea mică în țara noastră ; avem să ne îngrijim de acum înainte de adevărata cestiune economică în gradul cel mai mare ; să învățăm săteanul să cultive bine, adică cu profit, terenul său, să producă, bun și efin. Pe lângă cereale, plantele de prășilă, cartofi, sfecele, porumb, nutrețurile necesare întreținerii vitelor trebuie să intre în asolamentul sătenilor. Pe cele 5 hectare ce posedă, sătenii pot urma acest asolament ; 1 hectar cartofi, 1 hectar porumb, 1 hectar grâu, 1 hectar ovăz, 1 hectar trifoiu ; total 5 hectare.

Cartofii produc până la 30.000 kilograme tubercule pe hectare, porumbul produce 1.800—2.000 kilograme boabe, ovăzul produce 2,000—2,400 kilogr., grâul produce 1.500—1.800 kilograme boabe deosebit de pae și pleavă ; trifoiul produce 7.000—8.000 kilogr. ftn.

Această producțiune este suficientă pentru a întreține familia săteanului și animalele sale de muncă.

Sătenii cu 10 hectare pot urma acest asolament.

2 hectare porumb

1 hectar grâu

3 hectare lucernă

1 hectar cartofi ¹⁾

2 hectare ovăz sau orz

1 hectar leguminoase (bob, linte). ²⁾

Acest asolament nu sleește mult avuția solului și îndestulează pe sătean cu vitele lor de muncă.

1) Dorim ca cartofii să se introducă în cultură și să intre în hrana sătenilor ; pelagra ar dispărea. Cartofii fierți sînt buni și pentru hrana vitelor.

2) Bobul uscat și măcinat e bun atît pentru hrana omului, a calului și a celorlalte animale de muncă.

Asolamentul trienal (de 3 ani) cu ogor lucrat este încă de recomandat, anume : 1-iul an ogor (un hectar)
 2-lea an ověz (un hectar)
 3-lea an porumb (2 hectare).

Un hectar se va păstra pășune pentru vite. Pentru a menține avuția solului și pentru a face față nevoilor, săteniū aū necesitate să-și asoleze pământul de muncă, cultivându-l cu profit și cu puține cheltueli.

Jurnalul Societății Agricole.

J A L E A M E A

(in formă populară)

*Jelui-m'aș și n'am cui,
 Jelui-m'aș codrului;
 Codrul însă-î tinerel
 Nu sînt ascultat de el.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj
*Jelui-m'aș și n'am cui,
 Jelui-m'aș cîmpului;
 Cîmpul însă-î lung și lat,
 N'o să fiū dar ascultat.*

*Jelui-m'aș și n'am cui,
 Jelui-m'aș muntelui;
 Și al meu glas din stîncă 'n stîncă
 Să suspină și să plîngă;
 Dară muntele ie munte,
 Ce jalea mea icl n'o simte.*

*Jelui-m'aș și n'am cui,
 Jelui-m'aș vîntului,
 Vîntului fugarului!
 Pe-a lui aripi ușurele
 Sprintene și mititele,
 Dorul micū va fi purtat
 Și de draga-mi ascultat.*

I. Th. Popovici.

Stânca Iași.

A R I C I U L

Mîncător de năpirci (vipere)

Printre oaspeții țarinelor și ai pădurilor noastre, ariciul este unul care merită să ne ocupăm de el.

Acest brav și mic animal nu se recomandă prin frumuseța sa, dar mai mult prin serviciile ce ne dă. De obicei în cursul lunii lui Martie, ariciul se deșteaptă din somnul de iarnă și începe vînătoarea sa neobosită pe care o face animalelor vătămătoare, cum sînt șoarecii, cîrțițele, șobolani, insectele și reptilele de tot felul.

Pentru toți acei cari iubesc natura sălbatică, pînă în intimitatea sa misterioasă, nimic nu este mai plăcut de observat ca micul nostru carnivor; trebuie să-l vezi noaptea pe lună, mergînd și trepădînd pe lîngă garduri, oprindu-se pentru a mirosi ce întîlnește în cale și examinînd cu îngrijire fie-care stufig. Dacă vede o crăpătură în pămînt, pune botul aci și numai de cît știe cu ce fel de vînat are a face pînă la o adîncime de 40 centimetre.

Pentru a se face stăpîn pe aceste prăzi diverse, ariciul arată un tact și o dibăcie pe care nu ne-am putea închipui noi că le are.

Pentru talia sa, armele ariciului sînt de temut. Spiniî după spatele sîu, dinții și labele sale robuste îi permit să sape o galerie, să meargă în fundul unei găuri pentru a eși cu un șarpe sau cu un șoarece pe care i-a descoperit prin mirosul sîu pătrunzător.

Particularitatea cea mai curioasă din istoria ariciului este lupta pe care o dă năpircilor (vipere sau șerpi veninoși). Mușcăturile acestor reptile primejdioase, cari determină repede moartea la animale de talie mare și chiar omului, sînt fără efect asupra ariciului.

Aceasta este un mister pentru știință : și în adevăr, lumea se întreabă în zadar cum un animal cu sînge cald poate face excepțiune de la legea comună ; căci nu numai că ariciul nu moare de mușcăturile veninoase ale năpîrcei, dar el poate sorbi cu sila o lingură de sublimat corosiv (clorur de mercur), din care 2 picături este de ajuns ca să omoare un cîine sau o pisică, sau chiar arsenic și, după învățatul Oken, ariciul resistă înțepăturilor cu acid cyanhidric, cea mai violentă din otrăvirile cunoscute.

În 1877. *La museul de istorie naturală din Paris*, s'a introdus la un ariciu 2 vipere ; cari amîndoaă l'au mușcat de nas și de buze. Ariciul nu s'a sinchisit ; el s'a lins cu limba, a mers către una din vipere, i-a sfărîmat capul cu dinții, pe urmă s'a pus s'o mănînce.

Aceiași soartă a avut și vîpera a doua.

Aceasta ne arată că ariciul este un animal înțelept. El se face ghimutoc dacă este atacat de om sau de un cîine, dar aceasta nu o face față de o viperă, fiindcă nu are nimic de temut.

Importă dar să vorbim de aceste lucruri agriculturilor, căci obiceiurile ariciului sunt puțin cunoscute la sat. *Rău fac țărani care omoară arici* ; aceste animale mici nu fac nici un rău, *sunt, din potrivă, animale folositoare.*

Recomandăm dar agriculturilor noastre să protegieze ariciul fiindcă el le face serviciu prin distrugerea insectelor și a năpîrceilor (șerpî veninoși).

Ch. F.

MISCAREA LITERARA SI STIINTIFICA IN RUSIA

Lumea de le noi s'a obișnuit să privească împărăția rusească cu totul înapoiată în privința culturală, mai înapoiată de cît orî-care altă țară, ceea-ce nu este esact.

Este drept însă că cugetarea n'a luat avîntul ce ar fi putut lua, dacă s'ar fi bucurat de oare-care libertate ; totuși Istoria, Filosofia și Științele propriu zise, au făcut un progres foarte mare, singure literele au fost împiedicate în desvoltarea lor, din cauza censurii celei riguroase.

În ce privește științe pozitive, Rusia a făcut un progres imens, așa că descoperirile și lucrările valoroase ale învățaților ruși sînt bine privite în toate țările culte ale occidentului ; căci apăsarea politică a silit pe oameniî inteligenți, și spiritele mari să se ocupe cu științe, care nu putea fi împiedicate de poliție, pe cînd lucrările literare și artistice, atît cît sînt permise, nu sînt destul de aprețiate. Multe din lucrările științifice ale Rusiei, sînt traduse în limbile streine, unde sînt așa de bine aprețiate, în cît unî învățați ai apusului au zis că nu este de mirare, ca într'o zi să vedem venind lumina din imperiul țarilor.

Afară de științe propriu zise au înflorit încă în Rusia studiile istorice și filosofice ; cea ce se poate cunoaște și după numărul cel mare al revistelor și mai ales după numărul considerabil de cititori. Între aceste reviste putem cita : *Mesagerul Europei*, *Analele Patriei*, *Mesagerul istoric*, *Arhivele ruse*, etc., etc., cari stau în fruntea acestor publicațiuni. Istoria, pedagogia și însăși Economia politică au produs în acești ani din urmă *mai mulți bărbați distinși* prin operele lor de prima ordine. Cele mai multe din aceste scrieri s'au publicat în țările streine.

Cine n'a auzit de exemplu, despre Turgheneff, Dostoiwsky și Tolstoi, despre Gutscharoff, D-na Krestowski și Schedrin ?

Acum s'au ridicat alți mulți poeți, critici și romanțieri, Intre cari cităm pe Muravkin, pe prințul Dimitri Galițin, Boborisin, Altov, Valonef, Minael, Buranin, Nadion, Minsky, Ostrowsky, Pisevsky, Nicolae și Alexi Potekhin Diacenko, Schapingski, Solovief și alții, ale căror opere sînt foarte însemnate. Altă-dată vom reveni asupra cestiunii mai pe larg.

E. B.

C U V I N T

LA INMORMINTAREA UNUI PREOT ¹⁾

«Omul ca iarba, zilele lui ca
«floarea cîmpului așa va în-
«flori», zice prorocul.

Ce jale, ce plîngere în ceasul de acum fraților ! pentru că sunetul cel mult al clopotelor care neîncetat să aude, nu pentru alt-ceva se face astă-zî, fără numai că prin al său tînguitor glas aduce la cunoștința tuturor că sfinția sa părintele Vasilie Sachelar călătorește din viața aceasta. — Ah ! și de ce înspăimîntată și plină de mîhnire veste ni se împărtășeste auzul, cinstiților ascultători, pentru că cine ar fi cugetat de o așa neașteptată și jalnică întîmplare, că adecă să vedem astăzi trecînd din lumea aceasta pe acest cinstit părinte căruia vîrsta tinerețelor încă îi dă nădejde de viață ?

Cine ar fi gîndit să vedem despărțindu-se de noi unul

1) Alcătuit de N. Nanu, fost profesor la școala lui A. Baș din Brosceni, ținutul Sucevei, de prin anii 1842 sau 1843 ; *de aci importanța lui.*

ca acela cu carele pînă erî petrecînd împreună, împărțiam între noi dulceața bucuriilor și a veselilor, pre acela de a căruia vesela privire și mîngîioase cuvinte totdeauna eram cu nesăturare, să vedem zăcînd înaintea noastră mort, fără suflare și fără de duh pre acela carele era temelia cea tare pre care să răzămă nădejtile și fericirea unei întregi familii și carea încă are neapărata trebuință de ajutorul scumpului său părinte; să vedem fără de simțire și nemișcătoare mîinele acele cu care ca unul ce era înzestrat cu darul cinstitei preoții cu rîvnă și cu dragoste săvîrșea lucrarea D-zeștelor taîne, pre acesta zic să-l privim astăzi în o așa jalnică și cu totul tristă poziție! Ah! ticăloasă și mult înșelătoare lume! Aceasta este bucuria bunătăților tale? Acestea sînt isprăvile tale? Acestea dobînzile tale după care oamenii neobosit se străduesc și aleargă? Și așa sînt de nestatornice și amăgitoare norocirile tale? Ce să zic multe, de vreme ce acum cunoaștem că viața, desfătarea ta nu este alta de cît umbră și vis, după cum și sfința scriptură ne mărturisește.

Dar o! cît de minunate și ascunse sînt taînele celui prea înalt! pentru că știm că nimic fără de a lui poruncă nu poate a se săvîrși, ci cu iconomie toate întocmindu-le le îndreptează și le povățuește către al lor sfîrșit, după cum vedem că a lucrat acum cu acest slujitor al său, de și însuși a zis, că cu voe nu vrea moartea păcătosului, ci mai mult dorește întoarcerea și pocăința lui pentru ca să fie viu, dar poate și ca să se îplinească zisa din sfința scriptură, adecă; «Ca «să nu umple răutatea mîinea lui, sau înșălăciunea să «înșele sufletul lui, s'a grăbit a-l scoate dintre cei vii».

Însă de și știm că fără de a lui D-zeu sfat și voe nimica nu se poate săvîrși, totuși nu ne mlîni mai ales întru acest plin de întristare timp și nu putem răbda a nu aduce pentru această cît de puțină defăi-

mare asupra tiranei și infricoșatei morți, zicându-și: Ah! nesățioasă și cumplită moarte! tu ești cea mai mare vrăjmașă a vieții omenești, tu ești ceea ce umpli de întristare inimile părinților pentru fii și a fiilor pentru părinți și cu dreptul nesățioasă te poate numi orî-cine, de vreme ce de la începutul lumii nîncetat și cu sălbătăcie înghițind atîta nenumărată mulțime de suflete nici pînă acum încă nu ți-ai împlinit nesățioasa ta poftă, ci cu obrăsnicie și fără de cruțare întinzîndu-ți otrăvitorul tău clonț fără milostivire ai răpit astăzi din mijlocul nostru pe acest dumnezeesc slujitor și al nostru iubit frate și credincios prieten, gîndind că cu aceasta îți vei face îndestulare, tot-odată infricoșîndu-ne și pe noi, dar să știi că de și ea pre un spic din holda cea frumoasă a lumii ai zmulț acum dintre noi pe prea bunul și doritul nostru prieten, și de și l-ai făcut ca să se lipsească de toate bunătățile lumii acesteia înșelătoare, despărțindu-l de viața cea dulce, de petrecerea cea întru dragoste cu a sa iubită soție, de bucuria și mîngîierea ce în tot ceasul ce avea pentru mult iubiții săi fii, de nesățioasa și frățească dragoste, precum și de alte multe și nenumărate bunuri ale lumii aceștia, însă pentru această cruntă faptă ce ai săvîrșit o moarte! nu vei avea împărțășirea bucuriei, pentru că acesta pe care l-ai despărțit acum de la ceste pămîntești, slujitorii fiind în viață la sfîntul jertfelnic al împăratului ceresc, tot-deauna trime-metea către cer ale sale ferbinți și evlavioase rugăciuni, mai întăi pentru ale sale, și apoi pentru ale norodului păcate, care nădăjduim, că fiind aflate la picioarele tronului celui prea înalt, nu numai că îi vor face lesnicioasă și ușoară trecerea din lumea aceasta, păstrîndu-l în pace și nesupărat de viclenele duhuri, dar și acolo inaintea ziditorului celui prea milostiv aflîndu-se se va învrednici aș împărțăși auzul de prea dul-

cele și pricinuitoarea de toată bucuria fericirea 1) Dumnezeescului glas, urmînd la viața cea gătită celor ce în viață cu credință curată au slujit lui și zicîndu-î:

«Bine slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincios peste multe te voi pune întră în bucuria Domnului tău». Dar cu toate aceste de și stîntem încredințați despre cele zise, totuși pătrunși fiind de jalnica despărțire a sf. sale din lume nu putem tîinu și a nu arăta simțitoarea părere de rău cu care ca cu niște lanțuri stîntem legați văzînd neașteptata ta durere, și pîrîndu-ni-să că ar fi un vis sau o nălucire, îndrăznim a zice: Părintele și prietenul nostru cel bun, scoală-te și măi petrece împreună (cu noi șters) și acum, precum măi nainte cu iubitele tale rudeni și cu doriții tăi prieten, deschideți gura cea dulce vorbitoare și ne împărtășește auzul de ale tale folositoare și mîngioase sfaturi pentru că iată cu toți stați aice aproape așteptînd cu nerăbdare ca să audă ceva, dar taci!

Ah! nu vorbești nimic? Mîngie măcar pe iubita ta soție, pe doriții și mult iubiiții tăi fi, pe prea înrîstătele surori și frați și pe cele-l'alte împreună pătimitoare rude, ale căror jalnice și pătrunzătoare tînguirî despictînd aerul (prin bocete) au străbătut pînă la cer; nu vezi prea mult mîhnita soție stînd lîngă sf. ta și așteptînd ca să-î dai precum și pînă acum cuviincioasele sfătuirî, povățuînd'o cum să îndrepteze rîndueala casnică? Nu auzi suspinurile cele dese ale nemîngietelor fiice și fi? Nu vezi pe mult tînguitoarele tale surori, cari asemenea ca ale dreptului Lazăr neîncetat varsă lacrimi? Dar vai! la toate aceste nu putem auzi măcar cît de puțin răspuns.

1) Aci este o corijătură ce nu-i făcută de Nanu inlocuînd «fericirea cu «bucuria».